

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 25

URFA AĞZI

Urfalı
KEMAL EDİP

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 25

URFA AĞZI

Urfalı
KEMAL EDİP

2. baskı

0654

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ, ANKARA – 1991

ISBN 975-16-0421-4

0654

URFA AĞZI

*Bu eserimi, kendilerinden yıllarca ders almak
ihtiyarlığına erdiğim bilgin dilcimiz sayın hocam
ay Naim Hâzım Onat'a armağan ediyorum.*

Kemal Edip

URFA AĞZI

Urfa Ağzı, bugünkü Türkçemiz içinde oldukça belirgin bir özellik gösterir. İstanbul Ağzı diyebileceğimiz yaygın ve bitiksel Türkçenin (yazı dilinin) İlk, Orta ve Yüksek Öğretim yollarıyla olan ve gittikçe artan baskısı altında ve muhtelif sebeplerle Urfa dışına çıkan Urfalıların, gittikleri yerlerde çok defa, yavaş yavaş İstanbul Ağzına uymaları ve Urfa'da vazife veren başka taraflı memurların İstanbul Ağzı konuşmalarına Urfalıların da katılmaları neticesinde Urfa Ağzı yavaş yavaş kaybolmaktadır. Biz bu kayboluşu zarar saymamakla, tersine olarak Anadolu türklüğünün kaynaşıp sağlanmasına doğru atılması faydalı bir adım suretinde görmekte beraber, Urfa türklüğünün ve Türk Urfa'nın etnik belgesi olan bu ağzın, bütün bütün kaybolmadan yazıya alınmasını gerekli bulmaktayız

Derleme çalışmaları esnasında her ne kadar Urfa'dan da yüzlerce kelime derlenmiş ise de bunların İstanbul Ağzı tesiri altında değişmiş şekillerine yer verilmiş olması, bazı derleyiciler tarafından özcül (indi) düşüncelerle kelimelerin bekâretine saygı gösterilmemesi, Türk Dil Kurumu'nda ilgili Kolun inceleme süzgecinden geçtikten sonra Tarama Dergisi ile yayınlanan bu kelimelerin, öbür yerlerden derlenenler arasında serpili bulunması ve bu Dergi'nin tamamlanmasının, iş icabı, yılları beklemesi gibi sebepler Urfa Ağzı'nın yazıya alınmasına ve bilhassa Urfa Ağzı Grameri'nin ana çizgileriyle olsun, saptanmasına beni teşvik etmiştir

Bir deneme mahiyetinde olan çalışmalarımı iki esas nokta etrafında topladım:

I — Urfa Ağzı'nın Grameri,

II — Urfa Ağzı'ndan kelime derlemeleri.

*
*
*

Urfa Ağzı'nın Gramerini yazarken, Genel yazı diliyle kıyaslama yolunu tuttum.

Derlemeye gelince :

Oluru kadar, Urfa'ya ait kelimeleri toplamağa, bütün yurtça ortak kelime almamağa çalışmış olmakla beraber topladığım kelimelerden bazılarının yurdun daha bazı yerlerinde kullanılmakta bulunmuş olmaları mümkündür; mümkündür ve tabiidir. Urfa Ağzı, yersel (mahalli) bir oluştan türemiş değildir ki varlığı mutlak bir özellik gösterebilir, Ulusun ortaklaşa malı olan kelimeler için sınır çizilemez. Ancak şu var ki, Urfa Ağzı kelimelerinin, söz gelişi, bir kısmı Diyarbakır'da, bir kısmı Erzurum'da halk ağzında kullanılırsa da, aynı zamanda hepsi ne Diyarbakır'da, ne Erzurum'da bulunamaz.

Diyarbakır'ı, Erzurum'u bırakalım; Urfa, Diyarbakır, Erzurum.. birbirine yakın yurt parçalarıdır; Deliorman ve Dobruca Türkleri arasında, konuşmaları Urfa Ağzı'na yaklaşanlar, hattâ uyanlar vardır. Nitekim Meriç yöresinde ödevle dolaşırken bazı göçmen köyleri görmüştüm ki halkı, belki Urfa'nın yalnız adını duymuşlardı, ama hep Urfa Ağzı hususiyetiyle konuşuyorlar, buldukları yerle Urfa arasında uzayan alanda hiç bulunmayan Urfa Ağzı kelimeleri kullanıyorlardı. Bu durum, gönülde heyecan fırtınaları koparıyor, gözönüne ihtişamlı tarih manzaraları seriyor; bunu gören insan, ulusumuzun yedi diyarı, dört bucağı saran bir gür kaynak olduğuna bir kerre daha inanıyor ve A n a y u r t'tan kopan göç dalgalarının kol kol ve yön yön ayrılıp ilerlediğini görür gibi oluyor.

*
*
*

Türk Dil Kurumu'nun A n a d i l 'den derlemeler faaliyeti on binlerle kelimeyi unutulmaktan kurtarmış, dil zenginliğimizi belirtmiş olmakla beraber, daha bazı himmet ve gayretlerle desteklenmedikçe ve derlenen kelimelerin bağlı buldukları gramer mekanizmaları saptanmadıkça materyel yığmaktan ileri gitmemeğe, genel halk ağzının sırrı kapalı kalmağa mahkûmdur. Kelime cansız ve hareketsiz bir şeydir; asıl olan, onun nasıl canlandığını, harekete geldiğini anlamaktır.

* * *

Yurdumuzda halk ağzı türlü türlüdür. Erzurum Ağzı, Adana Ağzı'na; Aydın Ağzı, Kastamonu Ağzı'na uymaz. Bundan dolayı Yurd'u birtakım Ağız bölgelerine ayırıp bu bölgelerdeki ağızların gramerlerini saptamak, derlenen kelimelerin bu ağızlarda nasıl kullanıldıklarını belirtmek, Türk Dil Kurumu'nun faydalı faaliyetleri çerçevesine girmesi pek gerekli olan işlerdendir.

Bu iş, belki kolay olmayacak, birtakım uzmanların yersel incelemelerine ihtiyaç gösterecektir. Fakat işin önemi yanında, karşılaşılabilecek güçlükler hiç kalır. Zaten ilim, biraz da engelleri aşmak değil midir?

Benim bu eserim, konusunda kabataslak bir denemedir ve halk ağzı gramerlerinin yazılması lüzumuna işaretidir.

Deneme olduğu için, görülecek eksiklerinin bağışlanması dileğine, bu çığırın işlek bir yol olması arzusunu katıyorum.

Urfa Ağzı'nın Grameri

Kısaltmalar

- G. y. d.* = Genel yazı dili
U. ağ. = Urfa Ağzı
İh. şe. = İhbarî şekil
Hi. şe. = Hikâye şekli
Ri. şe. = Rivayet şekli

Urfa Ağzı'nın Grameri

Urfa Ağzı, genel görünüşü bakımından Azeri Diyeleği'ne (lehcesine) bağlılık gösterir. Ufaktefek ayrılıklar, coğrafi eylemlerle ve tarihî kaynaşıp katışmalarla açıklanabilir. Ben, bu ayrılıkları karşılaştırmalarla gösterecek değilim; bu, imkânsız değilse de konumu taşıracığı ve beni birliği bozacak genel dil bahislerine sürükliyeceği için - ş i m d i l i k - lüzumsuzdur. Onu ayrı bir hazırlığa bırakıyorum.

Urfa Ağzı'nın sesleri :

Urfa Ağzı'nın sesleri, genel yazı dili alfabemizin ses kadrosuna göre bazı ayrılıklar gösterir:

Genel yazı dili alfabemiz

Urfa Ağzı alfabesi

a

—

b

c

ç

d

e

—

f

g

ğ

—

a

c

b

c

ç

d

e

é

f

g

—

ğ

Genel yazı dili alfabemizUrfa Ağzı alfabesi

h
—
—
ı
i
—
j
k
—
l
m
n
o
ö
p
r
s
ş
t
u
ü
v
y
z

h
h
h
ı
i
i
j
k
k
l
l
m
n
n
o
ö
p
r
r
s
ş
t
t
u
ü
v
v
y
z

Genel yazı dili alfabemizle Urfa Ağzı alfabesinde birlik gösteren harflerden (b), bazı Urfa Ağzı kelimelerinin ikinci hecelerinde (v) ye kayma istidadı gösterir :

babam - bavam gibi.

Bu kayma, pek az kelimedede olur. Değişen seslerin aynı Ağızda hem aslını muhafaza ederek, hem (v) leşerek

kullanıldığı duyulur. Nitekim, yukarıda verdiğimiz örnek de çok defa b a b a m diye telâffuz olunur.

Urfa Ağzı'nda (k), Genel yazı dili alfabemizin ince vokallerle birlikte olan (k) sidir; fakat biraz sert çıkar.

(v) sesi Urfa Ağzı'nda genel olarak (f) ye yaklaşıcağ surette telâffuz edilir.

Genel yazı dili alfabemizin (ğ) si Urfa Ağzı'nda yoktur. Bunun yerine, kalın vokallerle birlikte Arapçanın be-lirgin (ع = ğ) harfi, ince vokallerle de genel alfabemizin (g) si kullanılır.

Meselâ, genel yazı dilimizle (a r m a ğ a n) kelimesi Urfa Ağzı'nda (a r m a ğ a n) olur; undan yapılp furunda pişirilen yiyecek anlamında ve (e'li mef'ul) halinde (e k m e ğ e) kelimesi (e k m e g e) suretinde söylenir.

Genel alfabemizde bulunmayan ve Arapçadan alınma kelimelerde (h) olan (ح = h) lar Urfa Ağzı'nda, Arapça asliyle sert boğaz sesi olarak telâffuz edilir :

Arapça (ح-س) kelimesi Genel yazı dilimizde (H a s a n), Urfa Ağzı'nda (H a s a n) suretinde söylenir.

Yine genel alfamizde bulunmayan, genel konuşma dilimizde olduğu halde yazı dilimizde (h) harfiyle gösterilen Arap alfabesinin (ح = h) sı, Urfa Ağzı'nda bu sesi, muhafaza eder. Yazı dilimizin birçok, kalın vokaller yanındaki (k) leri de Urfa Ağzı'nda (ح = h) ya çevrilir :

- a h m a h «akmak» ,
- o h ş a m a h «okşamak» ,
- o h ı m a h «okumak» . . . . gibi.

Genel yazı dilimizin kalın vokaller yanındaki (k) leri, Urfa Ağzı'nda, gerek ince gerek kalın vokallerle beraber olsun, Arapçanın (ك = k) ları gibi daha boğazdan söylenir:

kırdım «kırdım» ,
 kenne «lamba şişesi» ,
 kedeḥ «kadeh» ,
 kit «kuyruğu kısa veya kəsik güvercin; tırnak-
 tan atma adam (a r g o) (= külhanbeyi) »
 gibi.

(y) ve (z) sesleri de Urfa Ağzı'nda biraz sert telâfuz olunur.

Urfa Ağzı'nda, Genel yazı dilimizde bulunmayan (° = ɛ) boğaz fonemi de vardır. Bu fonem Arapçanın (ع) ine yakın derecede kuvvetle belirtilir.

(°) li kelimelerin çoğu Arapçadan geçmedir.

Asıllarında Türkçe oldukları hiç şüphe götürmeyen, yahut kuvvetle sanılan bazı (°) li kelimelerde bu harfin kelime başlarında bulunduğu görülmektedir. Böyle kelimelerden ortalarında, sonlarında (°) bulunanlar yoktur. (Sözlüğe bakınız). (1)

Urfa Ağzı'nda (e) ve (i) sesleri bulunmakla beraber bazı kelimelerin Genel yazı dilimizde (e) ile gösterilen sesleri (é r k e n) «vakit» kelimesindeki söyleniş gibi daha kapalı olur; yine bazı kelimelerin Genel yazı dilimizde (i) ile gösterilen sesleri, (i) ile (e) arasında bir sese inkılâbeder. Biz bu (e) ile (i) leri asıl (e) ve (i) lerden ayırt etmek ve Ağzın hususiyetini belirtmek için (é) ve (î) suretinde gösterdik.

* * *

Yukarıdaki karşılaştırmalı tabloya göre vokaller ve konsonlar şöylece saptanabilir :

(1) Gaziantep Ağzı'nda birçok kelimelerin sesli ve sessiz fonemlerine boğuk bir (°) sesinin sinmesi hali Urfa Ağzı'nda yoktur.

a) Vokaller :

	<u>Genel yazı dilimizde</u>	<u>Urfa Ağzı'nda</u>
Kalınlar	a	a
	ı	ı
	o	o
	u	u
İnceler	e	e
	—	é
	i	i
	—	î
	ö	ö
	ü	ü

Bu tabloda gösterildiği üzere kalın vokallerde beraberlik, ince vokallerde Urfa Ağzı bakımından iki fazlalık (é ve î) görülür.

b) Konsonlar :

<u>Genel yazı dilimizde</u>	<u>Urfa Ağzı'nda</u>
—	c
b	b
c	c
ç	ç
d	d
f	f
g	g
ğ	—
—	ğ
h	h
—	h
—	h
j	j

Genel yazı dilimizde

k
—
l
m
n
p
r
s
ş
t
v
y
z

Urfa Ağzı'nda

k
k
l
m
n
p
r
s
ş
t
v
y
z

Görüldüğü veçhile konsonlarda kısmen beraberlik, (ğ) de genel yazı dilimiz lehine; (ğ), (h), (h) ve (k) harflerinde de Urfa Ağzı lehine fazlalık görülür.

(Burada, sesleri sınıflandırmak suretiyle geniş fonetik bahislerine dalmak istemedik).

Seslerin birleşmesi, hece ve kelime oluşumu

Bu Ağız'da sesler, bütün Türk dialektlerinin dayandığı kural gereğince birleşir; hece ve kelimeler aynı kurala göre oluşur.

Vokal Âhengi Kanunları, Urfa Ağız kadrosuna giren isim ve sıfatlarda, Genel yazı dilimizden daha esaslı şekilde hüküm sürer; yani: gerek yalın, gerek eklerle uzatılmış isim ve sıfatların ilk hecelerinde vokaller kalınsa, diğer hecelerin vokalleri de kalındır, ince ise incedir. Arapça ve Farsçadan alınma kelimelerde bu esas Urfa Ağız'ında Genel yazı dilimizden daha fazla hâkimdir.

Meselâ: Arapçanın (ظلم) ve (بياض) kelimeleri Genel yazı dilinde (zulüm) ve (beyaz) olduğu halde Urfa Ağız'ında (zulum) ve (bayaz) olur.

Urfa Ağız'ında kelimelerin ilk hecelerinin kalın veya ince vokallerine göre ikinci ve daha sonraki hecelerinde bulunabilecek kalın veya ince vokaller, Genel yazı dilimizle karşılaştırılır bir şekilde aşağıda gösterilmiştir :

	<u>İlk hecede</u>	<u>İkinci ve daha sonraki hecelerde (1)</u>
G. y. d.	a	a ve ı
U. Ağ.	a	a ve ı

(1) Yabancı dillerden Türkçeye aktarılmış ve yazı dilimize geçmiş birçok kelimeler, bu husustaki genel kurala aykırı düşmektedir :

abone, abloka, agronomi, ağustos, akort, argo, basketbol, bloknot, otomobil, piyano, tiyatro, veto, velosipet, voleybol, zooloji, zooteknik... gibi.

İlk hecede		İkinci ve daha sonraki hecelerde		
G. y. d.	e	e	ve	i
U. Ağ.	e	e, é, i	ve	ĩ
G. y. d.	—	—	—	—
U. Ağ.	é	e, é, i	ve	ĩ
G. y. d.	ı	a	ve	ı
U. Ağ.	ı	a	ve	ı
G. y. d.	i	e	ve	i
U. Ağ.	i	e, é, i	ve	ĩ
G. y. d.	—	—	—	—
U. Ağ.	ĩ	e, é, i	ve	ĩ
G. y. d.	o	a	ve	u
U. Ağ.	o	a	ve	ı
G. y. d.	ö	e	ve	ü
U. Ağ.	ö	e, é, i	ve	ĩ
G. d. y.	u	a	ve	u
U. Ağ.	u	a	ve	ı
G. y. d.	ü	e	ve	ü
U. Ağ.	ü	e, é, i	ve	ĩ

Aslında Türkçe olanlar da -hele halk ağzında- azımsanılmıyacak kadardır :

horoz (Urfa Ağzı'nda *h o r ı z*), hotoz (U. Ağ. da *h o t ı z*), saloz, cadaloz, salyangoz, yakamoz, kagos «zevzek» (S. D. D.), anadot «harman aygıtı olan çatal» (S. D. D.), bilbo «bel bağı» (S. D. D.), bohor «iki hörgüçlü erkek deve» (Urfa Ağzı'nda *bu ğ ı r*) ... gibi. Hele Kuzey Türkçelerinden alınacak kelimelerle bu misalleri bir hayli çoğaltmak mümkündür.

Buna Hello «Halil», Ebo «Abdullah», İbo «İbrahim», Hesso «Hasan» ... gibi, daha çok etnik bozuntuya uğramış unsurların kullandıkları bozma özel adlarla h a m p o «ahmak», isot (= isi+ot) «yeşil biber», b a b o «babacığım», baboş «(çocuklara karşı sevgi ifadesi olarak) babacığım» ... gibi kelimelerle Urfa Ağzı'ndan da misaller getirmek kabildir.

Ancak, gerek onlar, gerek bunlar, ne Genel yazı dilimizde, ne de Urfa Ağzı'nda esas ana kuralı iptal edecek mahiyette değildirler.

Bu tablonun incelenmesinden anlaşılacağı veçhile ilk hecesinde (a) ve (ı) vokali bulunan kelimelerin ikinci ve daha sonraki hecelerinde bulunacak vokaller bakımından Urfa Ağzı ile Genel yazı dili beraberlik gösterir. Fakat ilk hecelerinde diğer vokallerden biri bulunan kelimelerin ikinci ve daha sonraki hecelerinde bulunacak vokaller itibariyle Urfa Ağzı, Genel yazı dilinden biraz ayrılır. (Bu, Küçük Vokal Âhengi Kanunu'nun Urfa Ağzı'nda daha gevşek olduğunu gösterir.)

Büyük Vokal Âhengi Kanunu'na uymamak halleri Urfa Ağzı'nda, Genel yazı dilinden daha azdır :

a) Genel yazı dilinde Vokal Âhengi Kanunlarına aykırı düşen (kestane), (elma), (kardeş), (hani).. gibi kelimeler Urfa Ağzı'nda (kestene), (alma), (kardaş) ve (hani) olur.

b) Bir kelimenin birinci hecesindeki vokale göre ikinci ve daha sonraki hecelerinde bulunacak vokalleri tayin eden dudakbenzeşmesi kuralına karşı, Genel yazı dilimizde görülen istisnâî aykırılıklar Urfa Ağzı'nda yoktur:

Genel yazı dilimizde bu kurala uymayan (çamur) (yağmur), (kabuk), (armut)... gibi kelimeler Urfa Ağzı'nda kurala uygun olarak (çamır), (yağmır), (kabık) ve (armıt) suretinde telâffuz edilir.

c) Türlü sebeplerle Vokal Âhengi Kanunlarına uymayan ekler, Genel yazı dilinden daha az olarak, Urfa Ağzı'nda da bulunur.

Urfa Ağzı kadrosuna giren mastar ve fiillerde Âhenk Kanunu ekler ve edatlar itibariyle kesin bir kural teşkil edecek şekilde, Genel yazı dilimizden daha az hüküm sürer.

Mastar eki, kök ister kalın, ister ince vokalli olsun, daima -mağ «-mak» tır: kır + mağ «kırmak», kır +

m a + m a ħ «kırmamak», s e v + m a ħ «sevmek», s e v + m e + m a ħ «sevmemek», k ı r + d i y «kırdın», s e v + d i y «sevdin», k ı r + d i y ı z «kırdınız», s e v + d i y i z «sevdiniz», k ı r + m a + d i y «kırmadın», s e v + m e + d i y «sevmedin», k ı r + m a + d i y ı z «kırmadınız», s e v + m e + d i y i z «sevmediniz»... gibi.

Mastara benzeyen kelimeler hususunda Urfa Ağzı ile Genel yazı dili arasında bir ayrılık görülmez :

e m e k ve e k m e k.. gibi kelimeler Urfa Ağzı'nda da e m e k ve e k m e k'tir.

Vokallerle konsonlar arasında benzeşme, Genel yazı dili kurallarına tâbidir:

a) Son seste (b, c, d) yoktur. Bunların yerinde sırasıyla (p, ç, t) sesleri bulunur. (1)

b) Genel yazı dilinin son seslerdeki kalın vokalli (k) ları Urfa Ağzı'nda (ħ) olur.

c) Yine Genel yazı dili'nin kalın vokalli (ğ) leri Urfa Ağzı'nda (ğ) ve ince vokalli (ğ) leri de (g) suretinde kullanılır :

dağ — d a ğ,

çalışmağa — ç a l ı ş m a ğ a,

ekmeğe — e k m e ğ e,

eğer — eger

değil — d e ğ i l ... gibi.

ç) Sonlarında (p, ç, t) bulunan müteaddit heceli kelimelerden sonra ekleme suretiyle bir vokal gelecek olursa bu harfler Urfa Ağzı'nda da sırasıyla (b, c, d) olur.

(1) Tek heceli bazı kelimelerin sonunda (b, c, d) bulunduğu olur kaç «1- kap. 2- çatılmış kubbe», céb «cöp [= Arapça جيب]», dib «dip», cib «o kadar», cob «fino köpeği»; ac «aç», uc «uç», bac «baç», sac «üstünde ekmek pişirilen saç», zac «malûm kimyevî madde», gec «geç», pic «1- nesepsiz çocuk = piç. 2- şeytan tırnağı, 3- ince ağaç sürgünü», güc «kudret»; ad «isim», dad «tad», yad «yabancı»... gibi.

Tek heceli kelimelerde bu değişme yoktur.

d) Urfa Ağzı'nda, sonlarında (h) bulunan kelimelerden sonra ekleme suretiyle bir kalın vokal gelirse bu (h) harfi, (ğ) ya tahavvül eder.

k ı r m a h «kırmak» — k ı r m a ğ a «kırmağa»,
s e v m a h «sevmek» — s e v m a ğ a «sevmeğe» ...

gibi.

e) Müteaddit heceli a s l i , e k l i ve m ü ş t a k kelimelerden sondan evelki heceleri (ç, f, h, ħ, ĩ, k, k, p, s, ş, t) seslerinden biriyle bitenlerin bu hecelerinden sonra gelen hecelerinin baş sesleri hiçbir zaman (b, c, d, g) olmaz; bunlar sırasıyla (p, ç, t, k) seslerine inkılâbeder.

f) (ci) ve (cü) ekleri Urfa Ağzı'nda her zaman (çī); (cı) ve (cu) ekleri de (çı) suretinde telâffuz edilir:

deveci — deveçī,
gülcü — gülçī,
yağmacı — yağmaçı,
koyuncu — koyınçı ... gibi.

(çi) ve (çü) ekleri Urfa Ağzı'nda daima (çī); (çı) ve (çu) ekleri de (çı) dır:

direkçi — direkçī,
öğütçü — öğitçī,
taşçı — taşçı,
kuşçu — kuşçı ... gibi.

g) Bütün anlam farklariyle (ce, çe) ve (ca, ça) eklerinde Urfa Ağzı bakımından bir değişiklik yoktur.

h) S e s d ü ş m e s i ve s e s t ü r e m e s i hususlarında Urfa Ağzı, Genel yazı diliyle karşılaştırılınca şu haller görülür :

I — Urfa Ağzı'nda bazı kelimelerin türlü kullanışlarında **s e s d ü ş m e s i**, Genel yazı dili kuralına göredir:

burada — burda
orada — orda... gibi.

II — **S e s t ü r e m e s i**, Urfa Ağzı'nda vokal inceleme veya değişmesiyle birlikte olur:

kapı — kapiyi «kapiyi»,
dere — deriye«dereye»,
arı — ariya «ariya»,
ara — ariya «araya»,
ara — ariya ariya «araya araya» (1) ... gibi

III — Çift vokallerin giderilmesi ve vokal düşmesiyle konson eklenmesi ve orta hece düşmesi Urfa Ağzı'nda Genel yazı dili kurallarına tâbidir.

i) **V u r g u l a n m a** ve **t o n l a n m a** hallerinde Urfa Ağzı bir değişiklik göstermez.

Genel yazı dili kelimeleriyle Urfa Ağzı kelimeleri arasında bazı konson ayrılıkları :

a) Genel yazı dilindeki bazı kelimelerin başlarındaki (b) ler, Urfa Ağzı'nda (p) olur:

<u>G. y. d.</u>	—	<u>U. Ağ.</u>
bozmak	—	p o z m a ğ
berkitmek	—	p e r k i t m a ğ

(1) Urfa Ağzı'nda genel kural olarak sonunda (a, e ve ı) bulunan kelimelere başında (y) bulunan veya başına türlü sebeplerle (y) gelen ekler eklendiği zaman kelimenin sonundaki bu üç harf daima (i) ye tahavül eder. Ancak nakli mazinin ve muzariin ikinci şahsının şart şekillerinde ve (ı) lı kelimeler müstesna olmak üzere mülkiyet zamirlerinin ikinci şahıslarında bu kural hüküm sürmez [Bu bahislere bakınız].

c) Bazı (ç) ler de (c) olur :

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
çağıltı	—	cağıltı,
çizgi	—	cızkı veya cızziğ,
çiz-	—	cız- ... gibi.

ç) Bazı (d) ler ise (t) ye çevrilir ;

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
diken	—	tiken,
dik-	—	tik-,
dikleş-	—	tikleş-,
dök-	—	tök- .... gibi.

d) Birçok heceli bazı kelimelerin ikinci ve daha sonraki hecelerinin başlarında (b) ve bu hecelerden evvelki hecelerin sonlarında (m) bulunursa bu (m) ler, Urfa Ağzında (n) ye döner.

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
ambar	—	anbar,
kambur	—	kambır,
zambak	—	zambağ... gibi.

e) Genel yazı dili kelimelerinden bazılarının başlarındaki (p) ler Urfa Ağzı'nda (b) olur :

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
piş-	—	biş,
poyraz	—	boyraz,
parmak	—	barmağ ... gibi.

f) Yine böylecene (t) ler de (d) ye çevrilir :

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
taş	—	d a ş,
taş-	—	daş-,
tuz	—	duz ... gibi.

g) Bazı (k) ler de (g) olur:

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
kemik	—	g e m i k
kemir-	—	g e m i r-,
kendi	—	g e n d i ... gibi

h) Genel yazı dilinin yalnız muhatap (n = ñ) leri, Urfa Ağzı'nda (y) ye döner:

<u>A. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
memen (= memeñ)	—	memey,
baban (= babañ)	—	babay... gibi.

i) (n) den sonra gelen (l) ler, Urfa Ağzı'nda dönermeye uğrıyarak (n) olur:

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
onlar	—	o n n a r « her anlamıyla » ... gibi.

Aynı suretle (l) den evvel gelen (r) ler de (l) olur.

<u>G. y. d.</u>		<u>U. Ağ.</u>
ekerler (ek-ten)	—	e k e l l e r.. gibi

j) Bazı (g) ler de (k) olur :

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
gölge	— k ö l g e,
zömlük	— k ö y n e k . . gibi.

k) Bazı (s) ler (z) olur :

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
doksan	— d o k z a n,
seksen	— s e g z e n . . . gibi

l) Bazı (c) ler (d) olur :

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
kurca-	— k u r d a . . . gibi.

Harf düşmesi :

a) (t) önünde bazı (l) ve (f) lerin düştüğü görülür:

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
altmış	— a t m ı ş «sayı»,
çift	— ç ü t «her anlamıyla»... gibi.

b) Bir çırpıda söylenen (l k) konsonlarından (l)
Urfa Ağzı'nda düşer :

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
halk	— h a h «el, âlem »... gibi.

Buradaki (h) fonemi, (k) dan bozmadır.

c) (y) konsonu başta olduğu zaman Urfa Ağzı'nda
bazan düşer :

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
yüzük	— ü z i k,
yüz «çehre»	— üz.... gibi.

Harf artması :

Genel yazı dilinin bazı kelimelerine Urfa Ağzı'nda harf eklendiği de olur.

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
rubu' «dörtte bir»	— u r ı p,
sıtma	— ı s ı t m a... gibi. ⁽¹⁾

Yer değiştirme (metatez):

Genel yazı dili kelimelerinden bazılarının harfleri Urfa Ağzı'nda metateze uğrar:

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
ekşi	— e ş k i,
ağrı	— a r ğ ı,
ağrı-	— a r ğ ı-,
öksürük	— ö s k i r i ğ ... gibi.

İkizleme :

Arapçadan alınan sözlerdeki (şedde)ler Urfa Ağzı'nda hakkiyle ifade edildikten başka, Doğu Türkçesi diyaletlerinde olduğu gibi, bazı konsonların ikizlendiği de görülür:

<u>G. y. d.</u>	<u>U. Ağ.</u>
yedi «sayı»	— y e d d i,
sekiz «sayı»	— s e k k i z,
eyi «iyi»	— é y y i,
hile	— h i l l e... gibi.

(1) Bu (ı) yı aslı saymak da mümkündür.

Morfoloji

Kökler ve ekler bakımından Urfa Ağzı'nın genel yazı dili kurallarına, pek az istisna ile, sıkı bir bağlılığı vardır. Bahis mevzuu olan istisnalar, bazı fonetik değişmelere inhisar etmektedir.

İsimler

Urfa Ağzı'nda isimler, yukarıda gösterilmiş olan vokal ve konson kurallarına uyarlık ve Genel yazı dili tasniflerine tam bir bağlılık gösterir.

Urfa Ağzı'nda isim halleri

- 1) Mücerret,
- 2) (-i) li hali,
- 3) (-e) li hali.
- 4) (-de) li hali,
- 5) (-den) li hali,
- 6) (ile) li ve (le) li halleri (1),
- 7) (Muzafünileyh) hali.

İsimlerin (-i) li hali

Urfa Ağzı'nda, sonları konsonlu, fakat kalın vokalli isimlerin (-i) li halleri daima (-ı) ile; ince vokalli isimlerin de (-i) ile yapılır (2).

Sonları vokalli isimlere gelince:

(a, ı) ile bitenlerin (-i) li hal eki daima (-ı) dır. Urfa Ağzı'nda birden fazla heceli kelimelerde birinci heceden sonraki hecelerin sonları özel kural gereğince (u) ve (o)

(1) Eski Sarı ve Nahi v kitaplarımızda (mef'ul-i ma'ah) denilen bu hali edatlar bahsinde mutalâa etmek de mümkündür

(2) Bu (-i) ler fonem değeri bakımından çok defa (-ı) olur.

olamayacağından ⁽¹⁾ ve mutlak surette bunlar yerine (a) veya (ı) olacağından bunlar için de yukarıdaki esas hâkimdir. Tek heceli olup da (u) veya (o) ile biten kelimelerin (-i) li halleri de (a) ve (ı) lı olanlar gibidir. (e) (i veya î) ile bitenlerin ⁽²⁾ (-i) hal eki (i) dir ⁽³⁾ Urfa Ağzı'nda, birden fazla heceli kelimelerde, birinci heceden sonraki hecelerin sonları yine özel kural gereğince (ö) (ü) olmayacağından ve mutlak surette (e) (i veya î) olacağından bunlar için de yukarıdaki esaslar hâkimdir. Tek heceli olup da (ö) veya (ü) ile biten kelimelerin (i) li halleri de (e), (i veya î) li olanlar gibidir

Genel kural : Hal (-i veya î), (ı) sından evvel getirilen bağlama (y) leri, birden fazla heceli kelimelerde kelimenin sonundaki (a, ı, e, î) leri mutlak surette (i) ye tahvil ederler:

baba	—	babıyı «babayı»,
kapı	—	kapıyı «kapiyı»,
dere	—	deriyi «dereyi»,
deri «deri»	—	deriyi «deriyi».. gibi.

İsimlerin (-e) li hali

Sonlarında vokal bulunmayan isimlerde Urfa Ağzı, Genel yazı dilinden herhangi bir ayrılık göstermez.

Vokalle sonlanan isimlerde ise, Genel yazı dili kuralı hâkim olmakla, yani kelimelerden sonra bir bağla (y) si getirilmekle beraber bu vokaller, yukarıda fonetik bahsinde tespit edilen özel kural gereğince, (a, e, ı, î) iseler (i) ye tahavvül ederler:

(1) Hello «Halil», 'Ebo «Abdullah» ... gibi bazı Türkçe olmayan bozma adlar ve hampo «ahmak» ... gibi Türkçeliği şüpheli ve babo «babam, babacığım» gibi kuruluş kuralı meşkük bazı kelimelerin (-i) li halleri (ı) iledir. Bunlar, pek az sayıda kelimelerdir. (2) é ile biten kelime yoktur. (3) Birinci nota bakınız.

oda — odaya «odaya»,
 deve — deviyeye «deveye»,
 kapı — kapiya «kapiya»,
 sergi — sergiye... gibi-
 i, o iseler değişmezler.

Yukarıda arzedilmiş olduğu veçhile :

Urfa Ağzı'nda Türkçe olmak üzere sonu (ö) lü ve birden fazla hecelilerde (u) lu veya (ü) lü kelime yoktur.⁽¹⁾ Tek heceli, sonu (u) lu veya (ü) lü, az sayıda, kelimelerin (-e) li halleri Genel yazı dili kurallarına göre.

İsimlerin (-de) li hali

Genel yazı diline göre Urfa Ağzı'nda bir değişiklik yoktur.

İsimlerin (-den) li hali

Bu da böyledir.

İsimlerin (ile) li ve (...le) li hali

Urfa Ağzı'nda kelime ince vokalli ise (...le) ye karşılık (...nen), (ile) ye karşılık (...inen); kalın vokalli ise (...la) ya karşılık (...nan) ve (ile) ye karşılık da (...ynan) getirilerek yapılır :

ev — evnen «evle», evinen «ev ile» ;
 oda — odanan «odayla», odaynan «oda ile» ... gibi.

(1) Genel yazı diline ait kelimelerin ikinci ve daha sonraki hecelerinde bulunan (u) lar, Urfa Ağzı'nda (ı) ; (ü) ler de (i) veya (î) olarak kullanılırlar :

dolu (isim ve sıfat mânalarıyla) — dolu
 kuru — kurı.
 ölü — ölü... gibi.

Not :

Kelime sonunda vokal bulunup bulunmaması kuralı değiştirmez.

İsimlerin muzafünileyh hali

Urfa Ağzı'nda, muzafünileyh halinde, yalnız kelimeye eklenecek ekler, konsonları bakımından Genel yazı diline uyarlık, vokaller hususunda ise biraz ayrılık görülür:

ev — evin,
kapı — kapının
oda — odanın,
dere — derenin ... gibi (1).

Yukarıda vökaller bahsinde yazıldığı üzere, Urfa Ağzı'nda ikinci ve daha sonraki hecelerde (u) ve (ü) olmadığı, bunlar sırasıyla (ı) ve (i) ye çevrildiği, yine ikinci ve daha sonraki hecelerde (ö) bulunmadığı için bu çeşitten misal tesbiti bahis konusu olamaz. Urfa Ağzı'nda, ikinci hecesinde (o) seslisi bulunan pek az kelime vardır. (Bu husus için bakınız: s. 17, not: 1). Bu kelimelere gelecek muzafünileyh ekinin vokali (ı) dır:

isot «yeşil biber» — i s o t ı n

Yine bu Ağzı'da, üçüncü hecesinde (o) seslisi bulunan bir iki kelime vardır. Bunlara eklenecek muzafünileyh ekinin vokali, ikinci hecesinde (o) vokali bulunan kelimelerde olduğu gibi, (ı) dır.

Abamor «bir köy adı; bir aile adı» — A b a m o r ı n
İzafet terkibi hususunda Urfa Ağzı, yukarıda gösterilen muzafünileyh özelliği içinde, Genel yazı dilinden ayrılmaz.

(1) Su kelimesinin muzafünileyhi Genel yazı dilinde (s u y u n) şeklinde olduğu halde Urfa Ağzı'nda esas kurala uygun bir surette (s u n ı n) kalıbındadır.

Urfa Ağzı'nda küçültme, küçük gösterme, azaltma ve acındırma halleri

İsmin ifade ettiği şeyi küçültmek, küçük göstermek, azaltmak veya o şeye acındırmak, Urfa Ağzı'nda o isme, ince vokalli ise (cik), kalın vokalli ise (cıh «cık») ve (cağaz «cığaz») getirmek suretiyle yapılır. (cigez «ciğez») eki ile kullanma hali Urfa Ağzı'nda yoktur.

İsmin sonunda (ç, f, h, ħ, ħ, k, k, p, s, ş, t) seslerinden biri bulunursa bu eklerin başlarındaki (c) ler, kurallı gereğince, (ç) olur.

Şunu da kaydedelim ki, Urfa Ağzı'nda bu küçültme, küçük gösterme, azaltma ve acındırma halleri pek az misal vermektedir.

Urfa Ağzı'nda Sıfat

Sıfatların Tavsif ve Tayin sıfatı diye kısımlandırılmasında ve Sıfat Terkibi'nin yapılmasında, Urfa Ağzı ile, Genel yazı dili herhangi bir ayrılık göstermez.

Sıfat olmiyan kelimelerden sıfat yapma hususunda Urfa Ağzı, bu kelimelerin bağlı buldukları kurallara sıkı bağlılık arzeder:

İsimlerden sıfat yapma:

ev — evli «evli», evsiz «evsiz»,

daş «taş» — daşlı «taşlı», daşsız «taşsız»,

kıyma «kıyma» — kıymalı «kıymalı», kıymasız «kıymasız»,

düz «tuz» — düzlü «tuzlu», düzsüz «tuzsuz»,

görgü «görgü — görgüli «görgülü», görgüsüz «görgüsüz»,

gözlük «gözlük» — gözlüklü «gözlüklü», gözüksüz «gözlüksüz»

aylık «aylık» — aylıklı «aylıklı», aylıksız «aylıksız»
(¹) gibi

Tavsif Sıfatları :

a — Mukayese sıfatları:

Mübalâga sıfatı Urfa Ağzı'nda, Genel yazı dilinde olduğu gibi, sıfatın başına (daha) edatı getirilerek yapılır.

Tafdil sıfatı da Genel yazı dili kuralına göredir. Acak sıfatın başına getirilen edat, (en) karşılığı olarak Urfa Ağzı'nda (eng) veya (enk) tir. Sıfatın başında bir vokal varsa (enk) edatının sonundaki (k) harfi (g) ye tahavvül eder;

kıssa «kısa» — enk kıssa, eng kıssa «en kısa»,

uzun «uzun» — eng uzun «en uzun»,

irî «büyük» — eng irî «en büyük» ... gibi.

b — Tekit sıfatları:

Urfa Ağzı, bu hususta Genel yazı dilinden ayrılık göstermez:

mos mor, yem yeşil, kap kara ... gibi.

(1) Genel yazı dilindeki (hırsız) kelimesi Urfa Ağzı'nda (hırhız) suretindedir. (Hırsız kelimesinin (hır + sız) dan teşekkül ettiğine bakarak Genel yazı dilindeki (sız) ekinin Urfa Ağzı'nda (hız) olduğunu iddia etmek uygun olmasa gerektir. Çünkü bu nun başka misali yoktur. Aynı zamanda hırhız «hırsız» kelimesi, muhtemel olarak, soygunculuk ve çapulculuk yapan (kırğız) sözünden alınmıştır. Nitekim İngilizce (burgler «hırsız») kelimesi (Bulgar) kelimesinden doğmadır. Kıyaslama ile (sız) düşürülerek iyi mânada (hırlı) sözü de meydana gelmiştir. Urfa Ağzı, bu geçit (= transition) devrine daha ziyade bir yakınlık muhafaza ediyor demektir.

c) Küçültme sıfatları :

Urfa Ağzı'nda, Genel yazı dili'nde olduğu gibi, sıfatın
sonuna

ce, ca;

çe, ça;

cik, cıh « cık » [¹];

çik, çıh « çık » [²] getirilerek yapılır.

... msi, ... msi, ... imsi, ... ımsı, ... trek, ... trak,
... imtrek ve .., ımrak ekleriyle teşkil edilen Küçültme
sıfatı Urfa Ağzı'nda pek yoktur. Genel yazı dili'nin
bu teşkil şekli, Urfa Ağzı'nda (ç a l m a h = « çalmak »)
kelimesiyle yapılır:

sariya çalar « sarımtırak » ... gibi.

Tayin sıfatları

1) İşaret sıfatları,

Sorgu sıfatlar ve

Müphem sıfatlar: Urfa Ağzı'nda, Genel yazı dili'nde
olduğu gibidir.

2) Sayı sıfatları:

Sayı sıfatlarının teşkil ve tertibinde Urfa Ağzı, Genel
yazı dili'ne göre, herhangi bir değişiklik göstermez;
ancak, kelimelerin telâffuzlarında bazı farklar bulunur:

a) Aslı sayı sıfatları:

bir,

iki = ikki,

üç,

dört,

bés,

[1, 2] Sonlardaki kalın vokalli (k) ların Urfa Ağzı'nda (h)
olduğu yukarıda arzedilmişti. Bkz. s. 20

altı,
yéddi,
sekkiz,
dokkız,
on,
girmi = igirmi,
ottız,
kırh,
elli,
atmış,
yétmiş,
segzen,
dokzan,
yüz,
bin,
on bin,
yüz bin ... gibi.

b) Tevziî sayı sıfatları ile

c) Kesri sayı sıfatları

bakımından Urfa Ağzı, herhangi bir değişiklik göstermez. [1]

ç) Topluluk sayı sıfatlarından (iki z), Urfa Ağzı'nda (ékiz); (çift) de (çüt) olur.

Urfa Ağzın'nda

Z a m i r

Asli şabıs zamirlerinde, (biz)le (siz)in (i)lerinin (i) olmasından ve (onlar)ın (onnar) şekline girmesinden başka bir değişiklik yoktur :

ben,	sen,	o;
biz,	siz,	onnar . gibi.

[1] Birer birer yerinde: birin birin dendiği de olur.

Bu zamirlerin (i) li hallerinde bu (i) ler hep (ĩ) ve (o) dan sonra gelen (nu) ise (nı) olur:

beni,   seni,   onu;
bizi,   sizi,   onları gibi.

(e) li hallerinde birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin tekilleri şu şekillere girer:

biye « bana » ,
siye « sana » gibi.

Diğerlerinde (biz) ve (siz) zamirlerinin (i) lerinin kural dahilinde (ĩ) olmasından başka değişiklik görülmez;

ona ,
bize ,
size ,
onnara gibi.

(de) li ve (den) li hallerinde bir tahavvül yoktur:

bende,   benden
sende,   senden;
onda,   ondan;
bizde,   bizden;
sizde,   sizden;
onnarda,   onnardan gibi.

(.. le) ve (ile) li hallerinde ise bu zamirler şu kılığı alır:

bennen « benimle » , benimnen « benim ile » ;
sennen « seninle » , seninнен « senin ile » ;
onnann « onunla » , onnann « onun ile » ;
biznen « bizimle » , bizinnen « bizim ile » ;
siznen « sizinle » , sizinnen « sizin ile » ;
onnarnann « onlarla, onlar ile » [1] gibi.

[1] Onlar ile karşılığı olması lâzımgelen onnarınan şekli Urfa Ağzı'nda pek yoktur

Asli şahıs zamirlerinin m u z a f ı i l e h haline gelince: birinci şahıslarda (i) ler (ı) olmak üzere benim bizim olur; ikinci şahsın müfredinde kelime, seni y « senin » şekline girer; cem'inde, (i) lerin (ı) olmasından başka değişiklik yoktur:

s i z — s ı z ı n gibi.

Üçüncü şahsın şekli, kural dahilindedir:

o — o n ı n,

o n n a r — o n n a r ı n gibi.

İşaret zamirleri:

Urfa Ağzı'nda İşaret zamirleri, Genel yazı dili'nde olduğu gibidir. Ancak,

a) « Şu » işaret zamiri, Urfa Ağzı'nda pek az kullanılır.

b) İşaret zamirlerinin gerek mücerret hallerinde, gerek muhtelif mef'ul hallerinde çoğulluk ekinin (l) si, işaret zamirlerinin sonlarına gelen v i k a y e (n) si tesiriyle, (n) olur:

b u n n a r « bunlar » ,

ş u n n a r « şunlar » ,

o n n a r « onlar » gibi.

c) İşaret zamirlerinin muhtelif mef'ul hallerinde ikinci ve daha sonraki hecelerinde bulunan vokaller, Genel yazı dili'ne göre, vokaller bahsinde izah edilmiş olan esaslar dairesinde değişir:

bu — bunı « bunu » , bunun « bunun » ;

şu — şunu « şunu » , şunun « şunun » ;

o — onu « onu » , onun « onun » gibi.

İşaret zamirlerinin tekil ve çoğul şekillerinin (d e) li, (d e n) li ve (... le = ile) li halleri, vokal âhengi kural-

ları dahilinde ve işaret sıfatleri bahsinde gösterilen hususiyetler içinde teşekkül eder.

Mülkiyet zamirleri:

Kelime sonlarında sesli veya sessiz bir harf bulunması hallerine göre şu mülkiyet zamirleri eklenir:

Birinci şahıs:

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
vokalsiz	ince	im - evim « evim »,	imiz-evimiz « evimiz »;
	kalın	ım - payamım « bademim »,	ımız-payamımız « bademimiz »;
vokalli	ince	m - bibim « halam »,	miz-bibimiz « halamız »;
	kalın	m - ağam « ağam »	miz-ağamız « ağamız ».

İkinci şahıs:

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
vokalsiz	ince	iy - eviy « evin »,	iyiz - eviyiz « eviniz »;
	kalın	iy - payamıy « bademin »,	iyiz - payamıyız « bademiniz »;
vokalli	ince	y - bibiy « halan »	yiz-bibiyiz « halanız »;
	kalın	y - ağay « ağan »	yiz-agayız « ağanız ».

Üçüncü şahıs:

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
vokalsiz	ince	i - evi « evi »,	leri - evleri « evleri »;
	kalın	i payamı « badem »,	ları - payamları « bademleri »;
vokalli	ince	si - bibisi « halası »,	leri - bibileri « halaları »;
	kalın	si - ağası « ağası »,	ları - ağaları « ağaları ».

Bu zamirlerin mücerret halinden (i) li, (e) li, (d e) li, (d e n) li ve (... le = ile) li hallerine geçişleri, isimlerin yukarıda gösterilen mef'ul hallerinde olduğu gibidir.

Mutavaat Zamirleri:

G e n d i «kendi» kelimesiyle teşkil edilen bu zamirin tasrifi, mülkiyet zamirlerinin mücerret halindeki esaslara göredir:

g e n d i m «kendim» — g e n d i m i z «kendimiz»,
g e n d i y «kendin» — g e n d i y i z «kendiniz»,
g e n d i «kendi, kendisi» — g e n n e r «kendiler, kendileri» gibi.

Bu zamirlerin muhtelif mef'ul halleri, yukarıda saptanan esaslara göre olur.

Müphem zamirler, Sorğu zamirleri:

Bu iki zamir çeşidinde Urfa Ağzı, Genel yazı dili'nden ayrılmaz.

Urfa ağzı'n'da

Zarf

Zarflar Urfa Ağzı'nda, gerek anlam, gerek yapı bakımlarından, esas itibariyle, Genel yazı dili'ne uyarlık gösterir. Ufak tefek ayrılıklar aşağıda işaret edilmiştir:

a) Zaman zarfları:

Genel yazı dili'nin zaman zarfı olan (d ü n), (e r k e n), (s o n r a) kelimeleri Urfa Ağzı'nda sırasıyla, (d ü n e g i n) [1], (é r) ve (s o r a) olur.

Genel yazı dili'nde (... layın) ve (... leyin) ile teşkil

[1] Aslı (d ü n e g ü n) olup vokal âhengi kuralına göre üçüncü hecedeki (ü), Urfa Ağzı'nda ikinci ve daha sonraki hecelerde bu vokalin bulunmaması dolayısıyla (i) ye tahavvül etmiştir.

edilen zaman zarfları yerine, Urfa Ağzı'nda (... nan) ve (... nen) le yapılan zarflar kullanılır:

a ħ ŝ a m n a n «akşamlayın»,
s e b e ħ n e n «sabahleyin» ... gibi.

Urfa Ağzı'nda:

a ħ ŝ a m a ħ ŝ a m, s e b e ħ s e b e ħ «sabah sabah»
şeklinde de zaman zarfı yapıldığı olur.

b) Mekân zarfları:

Genel yazı dilin'nde olduğu gibidir; ancak, (n é r e), (b u r a), (i ç e r i) ve (y u ħ a r ı «yukarı») kelimeleri mekân zarfı olmak üzere (i) li, (e) li, (d e) li ve (d e n) li mef'ul hallerinden birine girdikleri zaman:

n é r e «nere» — nériyi, nériye, nérde, nérden;
b u r a — buriyi, buriya, burda, burdan;
i ç e r i — içeriyi [1], içeriye [2], içerde, içerden;
y u ħ a r ı «yukarı» — yuħariyi, yuħariya [3], yuħarda, yuħardan olması gibi.

c) Mikdar zarfları:

(P e k] kelimesi yerine Urfa Ağzı'nda [ç o ħ «çok»] kullanılır. Genel yazı dili'nin diğer mikdar zarfları Urfa Ağzı'nda aynen bulunur.

ç) Suret zarfları:

Urfa Ağzı'nda (böyle) nin (b é l e), (şöyle) nin (ş é l e), (öyle) nin (é l e); (çok) un (çoħ) olmasından başka herhangi bir değişiklik görülmez. Suret zarflarının kullanılış şeklinde Urfa Ağzı ile Genel yazı dili arasında bir aykırılık bulunmaz.

[1] Genel yazı dili'ne uygundur.

[2,3] Genel yazı dili'ne uygun olarak bu şekiller kullanıldığı gibi bu anlamlarda olmak üzere Urfa Ağzı'nda daha çok mücerret şekillerde kullanılır:

i ç e r i ğ i r «içeriye gir».

y u ħ a r ı ç ı ħ «yukarıya çık» gibi.

Urfa Ağzında

Fiil

Çeşit bakımından Urfa Ağzında Fiil, Genel yazı dili'nden ayrılmaz; fakat fiil yapısı Urfa Ağzında bazı özellikler gösterir. Bunlar aşağıda sırası gelince birer birer arz edilecektir.

M a s t a r

Urfa Ağzında mastarlar iki türdür:

- 1) A s l i m a s t a r,
- 2) N e v ' i m a s t a r, [1]

1) A s l i m a s t a r l a r :

Kökleri ister ince vokalli, ister kalın vokalli olsun, Urfa Ağzında mastar eki (m a h) tır:

yapmağ «yapmak»,
 sevmah «sevmek»,
 kırmah «kırmak»,
 gelmah «gelmek»... gibi.

Mastar eklerinin sonlarındaki (h) lar, kelimenin (i) li ve (e) li mef'ul hallerinde (ğ) olur:

yapmağ «yapmak»	—	yapmağı «yapmağı = yapmayı»,
		yapmağa «yapmağa = yapmaya»;
sevmah «sevmek»	—	sevmağı «sevmeği = sevmeyi»,
		sevmağa «sevmeğe = sevmeye»;
kırmah «kırmak»	—	kırmağı «kırmağı = kırmayı»,
		kırmağa «kırmağa = kırmaya»;

[1] Urfa Ağzında tahfifî m a s t a r yoktur; ancak, yapma «sığır gübresinin yaşken hususi bir şekil verilerek kurutulmuşu», kesme «üzüm suyu ile nişastadan yapılan bir nevi kıtş çerezi» ... gibi bazı isimler, Genel yazı dili'nin tahfifî mastar kurallarına göre yapılmıştır; lâkin tasrif mekanizmasında tahfifî mastar bulunmaz.

gelmağ “gelmek,, — gelmagı “gelmeği = gelmeyi,,
 — gelmağa “gelmeğe = gelmeye,,
 ... gibi.

Asli mastarların olumsuz halleri, mastar ekinden evvel, kök kalın vokalli ise (m a), ince vokalli ise (m e) eki getirilmek suretiyle yapılır:

yapmağ “yapmak,, — yapmamağ “yapmamak,,
 sevmağ “sevmek,, — sevmemağ “sevmemek,,
 kırmağ “kırmak,, — kırmamağ “kırmamak,,
 gelmağ “gelmek,, — gelmemağ “gelmemek,,... gibi. [1]
 Bunların (i) li ve (e) li mef’ul halleri olumlularda oldu-
 ğu gibidir.

2) Nev’i mastarlar:

Urfa Ağzı, bu hususta Genel yazı dili’nden ayrılmaz; ancak, bu mastarın olumsuz hali kullanılmaz. Bunun yerine asli mastarın olumsuz hali kullanılır.

Urfa Ağzı’nda fiillerin tasrifi

1) Ş ü h u d i m a z i:

a) Kökü kalın vokalli mastarlar : [2]

Örnek: k ı r m a ğ “kırmak,,

Birinci şahıs

T e k i l

Ç o ğ u l

İhbari şekil

k ı r d ı m

k ı r d ı ğ “kırdık,,

Hikâye şekli [3]

[1] Tasrif kılıplarının olumsuz halleri bahsine bakınız.

[2] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

[3] Urfa Ağzı’nda yoktur. Bunun yerine naklî mazinin hikâye şeklinin birinci şahsı kullanılır. [Bu bahse bakınız].

Rivayet şekli [1] -----
 Şart şekli kırdıysam [2] kırdıysah [3]

Tekil

Çoğul

İkinci şahıs

İb. şe. kırdiy "kırdın," kırdıyız "kırdınız,"

Hi. şe. [4] -----

Ri. şe. [5] -----

Şart şe. kırdıysay "kırdınsa," [6] kırdıysayız "kırdınızsa," [7]

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

İb. şe.

kırdı

kırdılar

Hi. se. [8] -----

Ri. şe. [9] -----

Şart şe. kırdıysa [10] kırdıysalar [11]

b) Kökü ince vokalli mastarlar: [12]

Örnek: görmağ "görmek"

[1] Genel yazı dili'nde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

[2] Urfa Ağzı'nda bunun yerine çok defa naklî mazinin şart şekli kullanılır. Kırdımsa şekli de yaygındır.

[3] Urfa Ağzı'nda bunun yerine çok defa naklî mazinin şart şekli kullanılır. Kırdıhsa şekli de yaygındır.

[4] Birinci şahısta olduğu gibidir.

[5] Birinci şahısta olduğu gibidir.

[6] Kırdıysay şekli Urfa Ağzı'nda pek kullanılmaz. Kırdıysa «kırdınsa» şekli de yaygındır.

[7] Kırdıysayız şekli Urfa Ağzı'nda pek kullanılmaz. Kırdıyızsa şekli de yaygındır.

[8] Birinci şahısta olduğu gibidir.

[9] Birinci şahısta olduğu gibidir.

[10] Kırdıysa şekli de yaygındır.

[11] Kırdıysalar ve kırdıylar'sa şekilleri de yaygındır.

[12] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

Birinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe. gördim "gördüm,, gördiğ "gördük,,

Hi. şe. [1] .....

Ri. şe. [2] .....

Şart şe. gördiysem [3] gördiysah [4]

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe. gördiy "gördün,, gördiyiz "gördünüz,,

Hi. şe. [5] .....

Ri. şe. [6] .....

Şart şe. gördiysey «gördünse» [7], gördiseyiz
«gördünüzse» [8]

Üçüncü şahıs

TekilÇoğul

İh. şe. gördi gördiler

Hi. şe. [9] .....

Ri. şe. [10] .....

[1] Urfa Ağzı'nda yoktur. Bunun yerine naklî mazinin hikâye şekli kullanılır.

[2] Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

[3] Urfa Ağzı'nda bunun yerine çok defa naklî mazinin şart şekli kullanılır. Gördimse şekli de yaygındır.

[4] Urfa Ağzı'nda bunun yerine çok defa naklî mazinin şart şekli kullanılır. Gördiğsa şekli de yaygındır.

[5] Birinci şahısta olduğu gibidir.

[6] Birinci şahısta olduğu gibidir.

[7] Gördisey şekli Urfa Ağzı'nda pek kullanılmaz. Gördiyse «gördünse» şekli de yaygındır.

[8] Gördiseyiz şekli Urfa Ağzı'nda pek kullanılmaz. Gördiysese şekli de yaygındır.

[9] Birinci şahısta olduğu gibidir.

[10] Birinci şahısta olduğu gibidir.

Şart şe. gördiye [1] gördiyseler [2]

2) Nakli mazi:

a) Kökü kalın vokalli mastarlar [3]:

Örnek: yapmağ «yapmak»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	yapmışam «yapmışım»	yapmışışğ «yapmışız»
Hi. şe. [4]	Genel yazı dili'nde olduğu gibi. yapmıştığ	«yapmıştık»
Ri. şe.	yapmışmışam «yapmışmışım»	yapmışmışışğ «yapmışmışız»
Şart. şe. [5]	Genel yazı dili'nde olduğu gibi. yapmışsam	«yapmışsak».

İkinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	yapmışsan «yapmışsın»	yapmışsız «yapmışsınız»
Hi. şe. [6]	yapmıştıy «yapmıştın»	yapmıştıyız «yapmıştınız»
Ri. şe.	yapmışmışsan «yapmışmışsın»	yapmışmışsız «yapmışmışsınız»

[1] Gördiye şekli de yaygındır.

[2] Gördiyseler ve gördilerse şekilleri de yaygındır.

[3] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

[4] Şühudi mazinin birinci şahsının hikâye şeklinin yerinde de kullanılır. Yapmıştım «yaptıydım» gibi.

[5] Şühudi mazinin birinci şahsının şart şekli yerinde de kullanılır. Yapmışsam «yaptıysam» gibi.

[6] Şühudi mazinin ikinci şahsının hikâye şekli yerinde de kullanılır. Yapmıştıy «yaptıydın» gibi.

Şart şe. [1] yapmışsaya «yapmışsan» [2] yapmışsaya
yız «yapmışsanız» [3]

Üçüncü şahıs

İh.	şe.	} Genel yazı dili'nde olduğu gibidir.
Hi.	şe. [4]	
Ri.	şe.	
Şart şe.	[5]	

b) Kökü ince vokalli mastarlar: [6]

Örnek: sevmah «sevmek»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh.	şe.	sevmişem	«sevmişim»	sevmişim	«sevmişim»
Hi.	şe. [7]	Genel yazı dili'nde olduğu gibi.		sevmişim	«sevmişim»
Ri.	şe.	sevmişmişem	«sevmişmişim»	sevmişmişim	«sevmişmişim»
Şart şe.	[8]	Genel yazı dili'nde olduğu gibi.		sevmişmişim	«sevmişmişim»

[1] Şühudi mazinin ikinci şahsının şart şekli yerinde de kullanılır. Yapmışsaya «yaptınsa» gibi.

[2,3] Bakınız : s. 22, not : 1.

[4] Şühudi mazinin üçüncü şahsının hikâye şekli yerinde de kullanılır. Yapmıştı «yaptı idi» gibi.

[5] Şühudi mazinin üçüncü şahsının şart şekli yerinde de kullanılır. Kırmışsa «kırdıysa» gibi.

[6] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

[7] Şühudi mazinin birinci şahsının hikâye şekli yerinde de kullanılır. Sevmiştim «sevdiydim» gibi.

[8] Şühudi mazinin birinci şahsının şart şekli yerinde de kullanılır. Sevmişsem «sevdimse» gibi.

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	sevmişsen	«sevmişsin»	sevmişsiz	«sevmişsiniz»	
Hi. şe.	[1] sevmiştiy	«sevmiştin»	sevmiştiyiz	«sevmiştiniz»	
Ri. şe.	sevmişmişsen	«sevmişmişsin»	sevmişmişsiz	«sevmişmişsiniz»	
Şart. şe.	[2] sevmişsey	«sevmişsen»	[3] sevmişseyiz	«sevmişseniz»	[4]

Üçüncü şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	}	Genel yazı dili'nde olduğu gibidir. [7]
Hi. şe. [5]		
Ri. şe.		
Şart şe. [6]		

3) Muzari

a) Kökü kalın vokalli mastarlar [8]

Örnek: satmağ «satmak»

[1] Şühudi mazinin ikinci şahsının hikâye şekli yerinde de kullanılır.

[2] Şühudi mazinin ikinci şahsının şart şekli yerinde de kullanılır.

[3,4] Bakınız: s. 22, not: 1.

[5] Şühudi mazinin üçüncü şahsının hikâye şekli yerinde de kullanılır.

[6] Şühudi mazinin üçüncü şahsının şart şekli yerinde de kullanılır.

[7] Ancak (miş) le bundan sonra gelen eklerin (i) leri (î) suretinde telâffuz edilir.

[8] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	sataram «satarım»	satarıñ «satarız»
Hi. şe.	Genel yazı dili'nde olduğu gibi. satardıñ «satarđık»	
Ri. şe.	satarmışam «satarmışım»	satarmışıñ «satarmışız»
Şart şe.	Genel yazı dili'nde olduğu gibi. satarsağ «satarsak»	

İkinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	satarsan «satarsın»	satarsız «satarsınız»
Hi. şe.	satardıy «satarđın»	satardıyız «satarđınız»
Ri. şe.	satarmışsan «satarmışsın»	satarmışsız «satarmışsınız»
Şart şe.	satarsay «satarsan»	satarsayız «satarsanız» [1]

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	Genel yazı dilinde olduğu gibidir.	satallar [2]
Hi. şe.		satardılar [3]
Ri. şe.		satarmışlar [4]
Şart şe.		satarsalar [5]

[1] 22 inci sayıfadaki (1) inci nota bakınız.

[2] (r-l) benzeşmesiyle satallar şeklinde de kullanılır.

[3] Yine (r-l) değişimiyle satallardı «satarlardı» şekli daha yaygındır.

[4] Satarlarmış şeklinde kullanılması ve bunun da (r-l) değişimiyle satallarmış suretinde telâffuzu da yaygındır.

[5] Satarlarsa şeklinde kullanılması ve bunun da (r-l) değişimiyle satallarsa olması yaygın haldedir.

b) Kökü ince vokalli mastarlar [1]

Örnek: gelmağ «gelmek»

Birinci şahıs

TekilÇoğul

İb. şe.	gelire m «gelirim»	gelirir h «geliriz»
Hi. şe.	gelirdim «gelirdim»	gelirdi h «gelirdik»
Ri. şe.	gelirmişem «gelirmişim»	gelirmiş h «gelirmişiz»
Şart şe.	gelirsem «gelirsem»	gelirsağ «gelirsek»

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İb. şe.	gelirsen «gelirsin»	gelirsiz «gelirsiniz»
Hi. şe.	gelirdiy «gelirdin»	gelirdiyiz «gelirdiniz»
Ri. şe.	gelirmişsen «gelirmişsin»	gelirmişsiz «gelirmişsiniz»
Şart şe.	gelirse y «gelirsen»	gelirse yiz «gelirseniz» [2]

Üçüncü şahıs

TekilÇoğul

İb. şe.	gelir «gelir»	geliller «gelirler»
Hi. şe.	gelirdi «gelirdi»	gelirdiler «gelirdiler» [3]
Ri. şe.	gelirmiş «gelirmiş»	gelirmişler «gelirmişler» [4]
Şart şe.	gelirse «gelirse»	gelirseler «gelirlerse» [5]

[1] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

[2] 22 nci sahifedeki birinci nota bakınız.

[3] Gelillerdi «gelirlerdi» şekli daha yaygındır.

[4] Gelillermiş «gelirlermiş» şekli daha yaygındır.

[5] Gelillerse «gelirlerse» şekli daha yaygındır.

4) H a l

a) Kökü kalın vokalli mastarlar [1]

Örnek: **ķ o r ħ m a ħ** «korkmak»

Birinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	ķ o r ħ i y a m «korku- yorum»	ķ o r ħ i y ı ħ «korkuyo- ruz»
Hi. şe.	ķ o r ħ i y d ı m «korku- yordum» [2]	ķ o r ħ i y d ı ħ «korku- yorduk» [3]
Ri. şe.	ķ o r ħ i y m ı ŝ a m «korkuyormuşum» [4]	ķ o r ħ i y m ı ŝ ı ħ «kor- «korkuyormuşuz» [5]
Şart şe.	ķ o r ħ i y s a m «kor- kuyorsam» [6]	ķ o r ħ i y s a ħ «korku- yorsak» [7]

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	ķ o r ħ i s a n «korku- yorsun»	ķ o r ħ i s ı z «korkuyor- sunuz»
Hi. şe.	ķ o r ħ i y d i y «kor- kuyordun» [8]	ķ o r ħ i y d i y ı z «kor- kuyordunuz» [9]
Ri. şe.	ķ o r ħ i y m ı ŝ s a n «korkuyormuşsun» [10]	ķ o r ħ i y m ı ŝ s ı z «korkuyormuşsunuz» [11]

[1] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez; ancak 22 nci sahifedeki 1 inci notta sözü geçen değişme burada da olur.

[2] **Ķ o r ħ i d ı m** şekli de yaygındır.

[3] **Ķ o r ħ i d ı ħ** şekli de yaygındır.

[4] **Ķ o r ħ i m ı ŝ a m** şekli de yaygındır.

[5] **Ķ o r ħ i m ı ŝ ı ħ** şekli de yaygındır.

[6] **Ķ o r ħ i s a m** ve **ķ o r ħ i y a m s a** şekilleri de yaygındır.

[7] **Ķ o r ħ i s a ħ** ve **ķ o r ħ i y ı ħ s a** şekilleri de yaygındır.

[8] **Ķ o r ħ i d i y** şekli de yaygındır.

[9] **Ķ o r ħ i d i y ı z** şekli de yaygındır.

[10] **Ķ o r ħ i m ı ŝ s a n** şekli de yaygındır.

[11] **Ķ o r ħ i m ı ŝ s ı z** şekli de yaygındır.

Şart şe. **ķorķiysay** «korkuyorsan» [1]   **ķorķiysayız** «korkuyorsanız» [2]

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe. **ķorķiy** «korkuyor» [3]   **ķorķilar** «korkuyorlar»
 Hi. şe. **ķorķiydı** «korkuyordu» [4]   **ķorķilardı** «korkuyorlardı» [5]
 Ri. şe. **ķorķimış** «korkuyormuş» [6]   **ķorķilarmış** «korkuyorlarmış» [7]
 Şart şe. **ķorķiysa** «korkuyorsa» [8]   **ķorķiysalar** «korkuyorlarsa» [9]

b) Kökü ince vokalli mastarlar [10]

Örnek: **görmah** «görmek»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe. **göriyem** «görüyorum»   **göriyih** «görüyoruz»

[1] **ķorķisay** ve **ķorķisansa** şekilleri de yaygındır.

[2] **ķorķisayız** ve **ķorķisızsa** şekilleri de yaygındır.

[3] **ķorķiyı** şekli de vardır.

[4] **ķorķidı** şekli de yaygındır.

[5] **ķorķiydılar** ve **ķorķidılar** şekilleri de yaygındır.

[6] **ķorķimış** şekli de yaygındır.

[7] **ķorķiymişlar** ve **ķorķimışlar** şekilleri de yaygındır.

[8] **ķorķiysa** şekli de yaygındır.

[9] **ķorķilarsa** ve **ķorķisalar** şekilleri de yaygındır.

[10] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez; ancak 22 nci sahifedeki 1 inci notta sözü geçen değişme burada da olur.

Hi. şe.	g ö r i y d i m «g ö r ü - y o r d u m » [1]	g ö r i y d i ğ «g ö r ü y o r - d u k » [2]
Ri. şe.	g ö r i y m i ſ e m «g ö - r ü y o r m u ſ u m » [3]	g ö r i y m i ſ ğ «g ö r ü y o r - m u ſ u z » [4]
Œart. şe.	g ö r i y s e m «g ö r ü - y o r s a m » [5]	g ö r i s a ğ «g ö r ü y o r - s a k » [6]

İkinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	g ö r i s e n «g ö r ü y o r - s u n »	g ö r i s i z «g ö r ü y o r s u - n u z »
Hi. şe.	g ö r i y d i y «g ö r ü y o r - d u n » [7]	g ö r i y d i y i z «g ö r ü - d u n u z » [8]
Ri. şe.	g ö r i y m i ſ s e n «g ö - r ü y o r m ſ s u n » [9]	g ö r i y m i ſ s i z «g ö r ü - y o r m u ſ s u n u z » [10]
Œart. şe.	g ö r i y s e y «g ö r ü y o r - s a n » [11]	g ö r i y s e y i z «g ö r ü - y o r s a n ı z » [12]

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	g ö r i y «g ö r ü y o r » [13]	g ö r i l e r «g ö r ü y o r l a r »
---------	---------------------------------	--------------------------------------

[1] Görüdim şekli de yaygındır.

[2] Görüdüğ şekli de yaygındır.

[3] Görümişem şekli de yaygındır.

[4] Görümişğ şekli de yaygındır.

[5] Görüsem ve görüyemse şekilleri de yaygındır.

[6] Görüsağ ve görüyğsa şekilleri de yaygındır.

[7] Görüdiy şekli de yaygındır.

[8] Görüdiyiz şekli de yaygındır.

[9] Görümişsen şekli de yaygındır.

[10] Görümişsiz şekli de yaygındır.

[11] Görüse y ve görüsen se şekilleri de yaygındır.

[12] Görüse yiz ve görüsüz se şekilleri de yaygındır.

[13] Görüyü şekli de yaygındır.

Hi. şe.	göriydî «görüyor- du» [1]	görilerdî «görüyor- lardı» [2]
Ri. şe.	göriymiş «görüyor- muş» [3]	görilermiş «görüyor- larmış» [4]
Şart. şe.	göriyse «görüyor- sa» [5]	göriyseler «görü- yorlarsa» [6]

5) İstikbal

a) Kökü kalın vokalli mastarlar [7]

Örnek: v u r m a ğ «vurmak»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	vuracağam «vura- cağım»	vuracağığ «vura- cağız»
Hi. şe.	vuracahtım «vura- caktım»	vuracahtığ «vu- racaktık»
Ri. şe.	vuracağmışam «vuracakmışın»	vuracağmışığ «vuracakmışız»
Şart şe.	vuracağsam «vuracaksam» [8]	vuracağsağ «vura- «vuracaksak» [9]

[1] Görüydî şekli de yaygındır.

[2] Göriydiler ve görüydiler şekilleri de yaygındır.

[3] Görümiş şekli de yaygındır.

[4] Göriymişler ve görüymişler şekilleri de yaygındır.

[5] Görüse şekli de yaygındır.

[6] Görülerse ve görüseler şekilleri de yaygındır.

[7] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez; ancak, bu takdirde kökten sonra bir (y) geleceği için bu (y) den evvelki vokal yukarıda işaret edilen değişikliğe uğrar (Bkz. s. 22 Not. 1)

[8] Vuracağamsa şekli de vardır.

[9] Vuracağığsa şekli de vardır.

İkinci şahıs

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
İh. şe.	vuracağsan «vuracaksın»	vuracağsınız «vuracaksınız»
Hi. şe.	vuracaktı «vuracaktın»	vuracaktınız «vuracaktınız»
Ri. şe.	vuracağmışsan «vuracaktın»	vuracağmışsınız «vuracaktınız»
Şart şe.	vuracağsay «vuracaksan» [1]	vuracağsayız «vuracaksanız» [2]

Üçüncü şahıs

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
İh. şe.	vuracağ «vuracak»	vuracağlar «vuracaklar»
Hi. şe.	vuracaktı «vuracaktı»	vuracaktılar «vuracaktılar» [3]
Ri. şe.	vuracağmış «vuracaktı»	vuracaktılar «vuracaktılar» [3]
Şart şe.	vuracağsa «vuracaksın»	vuracaktılar «vuracaktılar» [3]

b) Kökü ince vokalli mastarlar [6]

Örnek: düşmeğ «düşmek»

[1] Vuracağsansa şekli de vardır.

[2] Vuracağsınızsa şekli de vardır.

[3] Vuracaktıdır şekli de yaygındır.

[4] Vuracağmışlar şekli de yaygındır.

[5] Vuracaktıdır şekli de yaygındır.

[6] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez; ancak, o takdirde kökten sonra bir (y) geleceği için bu (y) den evvelki vokal yukarıda (s. 22. Not. 1) işaret edilen değişikliğe uğrar.

Birinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe	düşecağam «düşeceğim»	düşecağımız «düşeceğiz»
Hi. şe	düşecahtım «düşecektik»	düşecahtınız «düşecektiniz»
Ri. şe.	düşecahmışım «düşecekmışım»	düşecahmışınız «düşecekmışınız»
Şart. şe.	düşecahsam «düşecesem» [1]	düşecahsahız «düşeceksek» [2]

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	düşecahsan «düşeceksin»	düşecahsınız «düşeceksiniz»
Hi. şe.	düşecahtiy «düşecektin»	düşecahtiyiniz «düşecektiniz»
Ri. şe.	düşecahmışsan «düşecekmışsin»	düşecahmışsınız «düşecekmışsınız»
Şart. şe.	düşecahsay «düşeceksen» [3]	düşecahsayınız «düşeceksiniz» [4]

Üçüncü şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	düşecah «düşecek»	düşecahlar «düşecekler»
---------	-------------------	-------------------------

[1] Düşecağamsa şekli de vardır.

[2] Düşecağımızsa şekli de vardır.

[3] Düşecahsansa şekli de vardır.

[4] Düşecahsınızsa şekli de vardır.

Hi. şe.	düş e c a ğ t ı «düş e- cekti»	düş e c a ğ t ı l a r «düş e- ceceklerdi» [1]
Ri. şe.	düş e c a ğ m ı ş «düş e- cecekmiş»	düş e c a ğ m ı ş l a r «düş eceklermiş» [2]
Şart şc.	düş e c a ğ s s «düş e- cekse»	düş e c a ğ s a l a r «düş eceklerse» [3]

6) T e m e n n i

a) Kökü kalın vokallı mastarlar [4]

Örnek: a p a r m a ğ “götürmek,,

B i r i n c i ş a ğ ı s

T e k i lÇ a ğ ı l

İh. şe.	a p a r s a m «götür- sem»	a p a r s a ğ «götürsek»
Hi. şe.	a p a r s a y d ı m «gö- türseydim» [5]	a p a r s a y d ı ğ «götürsey- dik» [6]
Ri. şe.	a p a r s a y m ı ş a m «götürseymişim» [7]	a p a r s a y m ı ş ı ğ «götür- seymişiz» [8]
Şart. şe.	Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'ndada yoktur.	

[1] Düş e c a ğ l a r d ı ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[2] Düş e c a ğ l a r m ı ş ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[3] Düş e c a ğ l a r s a ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[4] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

[5] A p a r s a d ı m ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[6] A p a r s a d ı ğ ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[7] A p a r s a m ı ş a m ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[8] A p a r s a m ı ş ı ğ ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

İkinci şahıs

TekilÇoğul

- İh. şe. aparsay «götürsen» aparsayız «götürseniz»
 Hi. şe. aparsaydı «götürseydin» [1] aparsaydınız «götürseydiniz» [2]
 Ri. şe. aparsaymışsan aparsamışsınız «götürseymişsin» [3] «götürseymişsiniz» [4]
 Şart. şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'ndan da yoktur.

Üçüncü şahıs

TekilÇoğul

- İh. şe. aparsa «götürse» aparsalar «götürseler»
 Hi. şe. aparsaydı «götürseydi» [5] aparsaydılar «götürseydiler» [6]
 Ri. şe. aparsaymış «götürseymişler» [7] aparsaymışlar «götürseymişler» [8]
 Şart. şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

[1] Aparsadıy şekli de vardır.

[2] Aparsadınız şekli de yaygındır.

[3] Aparsamışsan şekli de yaygındır.

[4] Aparsamışsınız şekli de yaygındır.

[5] Aparsadı şekli de vardır.

[6] Aparsadılar ve aparsalardı şekilleri de yaygındır.

[7] Aparsamış şekli de yaygındır.

[8] Aparsamışlar ve aparsalarmış şekilleri de vardır.

b) Kökü ince vokalli mastarlar [1]

Örnek: evlenmah «evlenmek»

Birinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	evlensem	evlensah «evlensek,,
Hi. şe.	evlenseydim [2]	evlenseydih «evlenseydik» [3]
Ri. şe.	evlenseymişem	evlenseymışih «evlenseymişim» [4]
		evlenseymişiz» [5]
Şart. şe.	Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.	

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	evlensey «evlensen»	evlenseyiz «evlense-niz»
Hi. şe.	evlenseydiy «evlenseydin» [6]	evleneceydiz «evlenseydiniz» [7]
Ri. şe.	evlenseymişsen	evlenseymişsiz «evlenseymişsin» [8]
		evlenseymişsiz» [9]

[1] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

[2] Evlensedim şekli de yaygındır.

[3] Evlensedih şekli de yaygındır.

[4] Evlensemişem şekli de yaygındır.

[5] Evlensemişih şekli de yaygındır.

[6] Evlensediy şekli de yaygındır.

[7] Evleneceydiz şekli de yaygındır.

[8] Evlenseymişsen şekli de yaygındır.

[9] Evlenseymişsiz şekli de yaygındır.

Şart. şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe. evlense evlenseler
 Hi. şe. evlenseydi [1] evlensedyiler [2]
 Ri. şe. evlenseymiş [3] evlenseymişler [4]
 Şart. şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

7) İltizamî

a) Kökü kalın vokalli mastarlar [5]

Örnek: kurtar mah «kurtarmak»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe. kurtarım «kurta- kurtar mah «kurtaralım»
 yım»

[1] Evlensedî şekli de yaygındır.

[2] Evlensedyiler ve evlenselerdî şekilleri de yaygındır.

[3] Evlensemiş şekli de yaygındır.

[4] Evlenseymişler ve evlenselermiş şekilleri de yaygındır.

[5] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez; ancak, sözü geçen vokalden sonra, kural gereğince, bir (y) gelir ve bu (y) den evvelki vokal yukarıda (s. 22. Not. 1) işaret edilen değişikliğe uğrar.

- Hi. şe. kurtaraydım [1] kurtaraydıḥ «kurta-
raydık» [2]
- Ri. şe. kurtaraymışam kurtaraymışıḥ «kur-
«kurtaraymışım» [3] taraymışız» [4]
- Şart şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

İkinci şahıs

Tekil

Çoğul

- İh. şe. kurtarasan «kurta- kurtarasız «kurtera-
rasın» sız»
- Hi. şe. kurtaraydiy kurtaraydiyız «kur-
«kurtaraydın» [5] taraydınız» [6]
- Ri. şe. kurtaraymışsay kurtaraymışsız
«kurtaraymışsın» [7] «kurtaraymışsınız» [8]
- Şart şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

- İh. şe. kurtara kurtaralar

- [1] Kurtaradım şekli de yaygındır.
[2] Kurtaradıḥ şekli de yaygındır.
[3] Kurtaramışam şekli de yaygındır.
[4] Kurtaramışıḥ şekli de yaygındır.
[5] Kurtaradiy şekli de yaygındır.
[6] Kurtaradiyız şekli de yaygındır.
[7] Kurtaramışsay şekli de yaygındır.
[8] Kurtaramışsız şekli de yaygındır.

Hi. şe. kurtarydı [1] kurtaraydılar [2]
 Ri. şe. kurtaraymış [3] kurtaraymışlar [4]
 Şart şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

b) Kökü ince vokalli mastarlar [5]

Örnek: içmah «içmek»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	içim «içeyim»	içah «içelim
Hi. şe.	içeydim [6]	içeydiğ «içeydik» [7]
Ri. şe.	içeymişem «içeymişim» [8]	içeymişih «içeymişiz» [9]

Şart şe. Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.

[1] Kurtardı şekli de yaygındır.

[2] Kurtaradılar ve kurtaralardı şekilleri de şekilleri de yaygındır.

[3] Kurtaramış şekli de yaygındır.

[4] Kurtaramışlar ve kurtaralarmış şekilleri de yaygındır.

[5] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez; ancak, sözü geçen vokalden sonra, kural gereğince, bir (y) gelir ve bu (y) den evvelki vokal yukarıda (s. 22. Not. 1) işaret edilen değişikliğe uğrar.

[6] İçedim şekli de yaygındır.

[7] İçediğ şekli de yaygındır.

[8] İçemişem şekli de yaygındır.

[9] İçemişih şekli de yaygındır.

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	içesen «içesin»	içesiz «içesiniz»
Hi. şe.	içeydiy «içeydin» [1]	içeydiyiz «içeydiniz» [2]
Ri. şe.	içeymişsey «içeymişsin» [3]	içeymişsiz «içeymişsiniz» [4]
Şart şe.	Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.	

Üçüncü şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	içe	içeler
Hi. şe.	içeydi [5]	içeydiler [6]
Ri. şe.	içeymiş [7]	içeymişler [8]
Şart şe.	Genel yazı dilinde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.	

8) V ü c ü b i

a) Kökü kalın vokalli mastarlar [9]

Örnek: a t m a h «atmak»

-
- [1] İç ediy şekli de yaygındır.
 [2] İç ediyiz şekli de yaygındır.
 [3] İç em iş sey şekli de yaygındır.
 [4] İç em iş siz şekli de yaygındır.
 [5] İç ed i şekli de yaygındır.
 [6] İç ed iler ve iç e l e r d i şekilleri de yaygındır.
 [7] İç em iş şekli de yaygındır.
 [8] İç em iş ler ve iç e l e r m i ş şekilleri de yaygındır.
 [9] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrifeye tesir etmez.

Birinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	atmalıyam «atmalıyam»	atmalıyız «atmalıyız»
Hi. şe.	atmalıydım «atmalıydım» [1]	atmalıydık «atmalıydık», [2]
Ri. şe.	atmalıymışam «atmalıymışım» [3]	atmalıymışız «atmalıymışız» [4]
Şart şe.	atmalıysam «atmalıysam» [5]	atmalıysak «atmalıysak» [6]

İkinci şahıs

TekilÇoğul

İh. şe.	atmalısın «atmalısın»	atmalısınız «atmalısınız»,
Hi. şe.	atmalıydı «atmalıydı» [7]	atmalıydınız «atmalıydınız», [8]
Ri. şe.	atmalıymışsın «atmalıymışsın», [9]	atmalıymışsınız «atmalıymışsınız»,

[1] Atmalıydım şekli de yaygındır.

[2] Atmalıydık şekli de yaygındır.

[3] Atmalıymışam şekli de yaygındır.

[4] Atmalıymışız şekli de yaygındır.

[5] Atmalıysam şekli de yaygındır.

[6] Atmalıysak şekli de yaygındır.

[7] Atmalıydı şekli de yaygındır.

[8] Atmalıydınız şekli de yaygındır.

[9] Atmalıymışsın şekli de yaygındır.

[10] Atmalıymışsınız şekli de yaygındır.

Şart şe. atmalıysay «at- atmalıysayız «at-
malıysan» [1] malıysanız,, [2]

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	atmalı	atmalılar
Hi. şe.	atmalıydı [3]	atmalıydılar [4]
Ri. şe.	atmalıymış [5]	atmalıymışlar [6]
Şart şe.	atmalıysa [7]	atmalıysalar [8]

b) Kökü ince vokalli mastarlar [9]

Örnek: bilm a ğ «bilmek»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	bilmeliyem	bilmeliyi ğ «bilme- «bilmeliyim»	liyiz»
---------	------------	-------------------------------------	--------

[1] Atmalıysay şekli de yaygındır.

[2] Atmalıysayız şekli de yaygındır.

[3] Atmalıydı şekli de yaygındır.

[4] Atmalıydılar ve atmalılardı şekilleri de yaygındır.

[5] Atmalıymış şekli de yaygındır.

[6] Atmalıymışlar ve atmalılarmış şekilleri de yaygındır.

[7] Atmalıysa şekli de yaygındır.

[8] Atmalıysalar ve atmalılarsa şekilleri de yaygındır.

[9] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez.

Hi. şe.	b i l m e l i y d i m	b i l m e l i y d ı ğ	«bil- melmeliyim» [1]	«bil- melmeliyiz» [2]
Ri. şe.	b i l m e l i y m i ŝ e m	b i l m e l i y m i ŝ ı ğ	«bilmeliymiŝim» [3]	«bilmeliymiŝiz» [4]
Ŗart şe.	b i l m e l i y s e m	b i l m e l i y s a ğ	[5]	«bilmeliysek» [6]

İ k i n c i ŝ a h ı s

T e k i l

Ç o ğ u l

İh. şe.	b i l m e l i ŝ e n	«bil- melisin,,	b i l m e l i ŝ i z	«bil- melisiniz»
Hİ. şe.	b i l m e l i y d i y	«bilmeliydim» [7]	b i l m e l i y d i y i z	«bilmeliydiniz» [8]
Ri şe.	b i l m e l i y m i ŝ - s e y	«bilmeliymiŝsin» [9]	b i l m e l i y m i ŝ i z	«bilmeliymiŝsiniz» [10]
Ŗart şe.	b i l m e l i y s e y	«bilmeliysen» [11]	b i l m e l i y s e y i z	«bilmeliyseniz» [12]

[1] B i l m e l i d i m ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[2] B i l m e l i d ı ğ ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[3] B i l m e l i m i ŝ e m ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[4] B i l m e l i m i ŝ ı ğ ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[5] B i l m e l i s e m ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[6] B i l m e l i s a ğ ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[7] B i l m e l i d i y ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[8] B i l m e l i d i y i z ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[9] B i l m e l i m i ŝ s e y ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[10] B i l m e l i m i ŝ s i z ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[11] B i l m e l i s e y ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

[12] B i l m e l i s e y i z ŝ e k l i d e y a y ğ ı n d ı r .

Üçüncü şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	b i l m e l i «bilmeli»	b i l m e l i l e r «bilmeliler»
Hi. şe.	b i l m e l i y d i «bilmeliydi» [1]	b i l m e l i y d i l e r «bilmeliydiler» [2]
Ri. şe.	b i l m e l i y m i ŝ «bilmeliymiş» [3]	b i l m e l i y m i ŝ l e r «bilmeliymişler» [4]
Şart şe.	b i l m e l i y s e «bilmeliyse» [5]	b i l m e l i y s e l e r «bilmeliyseler» [6]

9) E m i r

a) Kökü kalın vokalli masterlar [7]

Örnek: k ı z m a ğ «kızmak»

Birinci şahıs

Tekil

Çoğul

İh. şe.	} Genel yazı dili'nde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.
Hi. şe.	
Ri. şe.	
Şart şe.	

[1] B i l m e l i d i ş e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[2] B i l m e l i d i l e r v e b i l m e l i l e r d i ŝ e k i l l e r i d e y a y g ı n d ı r .

[3] B i l m e l i m i ŝ ŝ e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[4] B i l m e l i m i ŝ l e r v e b i l m e l i l e r m i ŝ ŝ e k i l l e r i d e y a y g ı n d ı r .

[5] B i l m e l i s e ŝ e k l i d e y a y g ı n d ı r .

[6] B i l m e l i s e l e r v e b i l m e l i l e r s e ŝ e k i l l e r i d e y a y g ı n d ı r .

[7] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasrife tesir etmez; ancak ikinci şahsın çoğul halinde kökten sonra bir (y) getirilir. Bu (y) den evvelki köke ait vokal değişmez.

İkinci şahıs

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
İh.	şe.	ķız	ķızın [1]
Hi.	şe.	} Genel yazı dili'nde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.	
Ri.	şe.		
Şart	şe.		

Üçüncü şahıs

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
İh.	şe.	ķızsın	ķızsınnar «kızsınlar»
Hi.	şe.	} Genel yazı dili'nde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.	
Ri.	şe.		
Şart	şe.		

b) Kökü ince vokalli mastarlar [2]

Örnek: çekmah «çekmek»

Birinci şahıs

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
İh.	şe.	} Genel yazı dili'nde olduğu gibi Urfa Ağzı'nda da yoktur.	
Hi.	şe.		
Ri.	şe.		
Şart	şe.		

[1] Kızınız şekli Urfa Ağzında yoktur.

[2] Kökün bir vokalle bitmiş olması tasriife tesir etmez; ancak, ikinci şahsın çoğul halinde kökten sonra bir (y) getirilir. Bu (y) den evvelki köke ait vokal değişikliğe uğramaz.

İkinci şahıs

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
İh.	şe.	ç e k	ç e k i n [1]
Hi.	şe.	} Genel yazı dili'nde olduğu gibi Urfa Ağ- zı'nda da yoktur.	}
Ri.	şe.		
Şart	şe.		

Üçüncü şahıs

		<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
İh.	şe.	ç e k s i n	ç e k s i n n e r «çeksinler»
Hi.	şe.	} Genel Yazı Dili'nde olduğu gibi Urfa Ağ- zı'nda da yoktur.	}
Ri.	şe.		
Şart	şe.		

Fiillerde s o r g u şekilleri:

Urfa Ağzı'nda sorgu şekli, kökü kalın vokalli mastarlarda (mı) ekiyle, kökü ince vokalli mastarlarda ise (mî) ekiyle yapılır.

Yukarıda işaret etmiş olduğumuz veçhile, Küçük Vokal Ahengi kanunu Urfa Ağzı'nda hüküm sürmediği için sorgu ekinin (mu) ve (mü) şekillerine girmesi bahis mevzuu olamaz.

Urfa Ağzı'nda sorgu ekinin fiillere eklenme şekli:

1) Ş u h u d i m a z i

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir.

[1] Ç e k i n i z şekli Urfa Ağzı'nda yoktur.

2) N a k l i m a z i

Sorgu eki, yukarıda gösterilen tasrif kalıplarının sonlarına eklenir. Bazan, birinci şahsın ihbarî tekil ve çoğul; hikâye tekil ve çoğul; ikinci şahsın ihbarî tekil ve çoğul; hikâye tekil ve çoğul; üçüncü şahsın ihbarî tekil ve çoğul; hikâye tekil ve çoğul şekillerinde sorgu ekinin naklî mazi ekinden sonra, öbür eklerden evvel getirilmek suretiyle kullanıldığı da olur; ancak, sorgu ekinden sonraki eklerin başlarında bulunan ve evvelce sert harflerden sonra geldiği için (t) ye çevrilen (d) ler, eski hallerinde kalır:

yapmışam mı, yapmış miyam, «yapmışımıyım» gibi.

3) M u z a r i

Sorgu eki, genel olarak tasrif kalıplarının sonlarına eklendiği gibi, ihbarî ve hikâye şekillerinde bu ekin şahıs zamirlerinden evvel getirildiği de olur:

sataram mı, satar miyam «satar mıyım»; gelirdiğ mi, gelir miydiğ «gelir miydik» gibi.

4) H a l

Muzaride olduğu gibidir.

5) İstikbal

Sorgu eki tasrif kalıplarının sonlarına geldiği gibi, bu ekin ihbarî ve hikâye şekillerinde şahıs zamirlerinden evvel getirildiği de olur. Ancak, ikinci halde, köke eklenen tasrif eklerindeki (ğ) lerin (h) olduğu görülür:

v u r a c a ğ a m «vuracağım» — v u r a c a ğ a m m ı «vuracak mıyım» = v u r a c a ğ m i y a m «vuracak mıyım» gibi.

6) T e m e n n i

Sorgu eki genel olarak, tasrif kalıplarının sonlarına gelir; ancak, hikâye birinci şahıs tekil ve çoğul; ikinci şahıs

tekil ve çoğul; üçüncü şahıs tekil ve çoğul hallerinde sorgu ekinin, sonlarındaki bitişik şahıs zamirlerinden ev-vele getirildiği de olur:

a p a r s a y d ı m «götürseydim» = a p a r s a y d ı m m ı
«götürse miydim» = a p a r s a m ı d ı m «götürse miydim»
gibi.

7) İ l t i z a m ı

Temennide olduğu gibidir. Ayrıca ihbarî şeklin ikinci şahsının tekil ve çoğul hallerinde de sorgu eki sona getirildiği gibi, araya dahi girer.

8) V ü c ü b ü

Sorgu eki sona getirildiği gibi, ihbarî birinci şahıs tekil ve çoğul; ikinci şahıs tekil ve çoğul; üçüncü şahıs çoğul; hikâye birinci, ikinci ve üçüncü şahıslar tekil ve çoğul hallerinde araya sokulduğu da olur.

9) E m i r

Genel yazı dili'nde olduğu gibi, yalnız üçüncü şahsın sonuna gelir.

Olumsuz (menfi) halleri

1) Ş u h u d i m a z i

Yukarıda gösterilen tasrif kalıplarında kökten sonra, kök kalın vokalli ise (m a) ince vokalli ise (m e) eki getirilmek suretiyle yapılır.

2) N a k l i m a z i

Şuhudi mazi gibidir.

3) M u z a r i

İkinci ve üçüncü şahıslarda, Genel yazı dili kurallarına tabidir. Birinci şahısta:

a) İhbarî şekilde, hikâye, rivayet ve şart şekillerinde Genel yazı dili kurallarına göre kalıp teşkil edebildiği gibi,

b) Yalnız ihbarî şeklin tekil halinde meselâ:

s a t m a m yerine s a t m a z a m;

g e l m e m yerine g e l m e z e m denildiği;

c) Bundan başka fiilin s a t m a n a m «satmam» ve g e l m e n e m «gelmem» şekline konulduğu da olur.

ç) Yalnız ihbarî şeklin çoğul halinde iki tasrif çeşidi görülür:

1 — s a t m a z ı ğ «satmayız»;

g e l m e z i ğ «gelmeyiz»;

2 — s a t m a n ı ğ «satmayız»;

g e l m e n i ğ «gelmeyiz» gibi.

4) H a l

Yukarıda gösterilen tasrif şekillerinde fiil kökünden sonra getirilen olumsuzluk eki, kök ister kalın, ister ince vokalli olsun, genel olarak (m i) dir:

ķ o r ğ i y a m «korkuyorum» = ķ o r ğ m i y a m
«korkmuyorum»

g ö r i y e m «görüyorum» = g ö r m i y e m «görmü-
yorum» gibi.

5) İ s t i k b a l

Hal gibidir.

6) T e m e n n i

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir.

7) İ l t i z a m î

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir.

8) V ü c ü b î

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir.

9) E m i r

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir. [']

Olumsuz sorgu halleri:

Sorgu eki, olumsuz tasrif kalıplarının sonuna getirilir.

Takı - fiil (cevherî fiil)

Kip çeşitleri Genel yazı dili'nde olduğu gibidir:

1) Basit zaman,

2) Hikâye,

3) Rivayet,

4) Şart.

Ancak, çekilen takı - fiilin vokalleri bakımından Urfa Ağzı bazı değişiklikler gösterir:

1) B a s i t z a m a n

a) Kalın vokalli kelimeler:

l — Bir vokalle bitmeyenler:

T e k i lÇ o ğ u l

I. şahıs ç a l ı ū k a n a m «çalış- ç a l ı ū k a n ı ğ ı «çalışkanım» . . . . . l ı ū k a n ı z »

[1] Siyganın olumlu şeklinde olduğu gibi, ikinci şahsın geniş çoğul (kız m a y ı n ı z , g e l m e y ı n ı z . . . .) şekilleri Urfa Ağzı'nda yoktur.

- II. şahıs çalışkansa n «çalış- çalışkansaız «çalış-
kansın» kansınız»
III. şahıs çalışkandır çalışkandırlar [4]

II — Bir vokalle bitenler:

Tekil

Çoğul

- I. şahıs Urfaliyam «Urfalı- Urfalıyıñ «Urfalı-
lıyım» [2] lıyız» [3]
II. şahıs Urfalısan «Urfalışın» Urfalısınız
«Urfalısınız»
III. şahıs Urfalıdır Urfalıdırlar [4]

b) İnce vokalli kelimeler:

I — Bir vokalle bitmeyenler:

Tekil

Çoğul

- I. şahıs evsizem «evsizim» evsizıñ «evsiziz»
II. şahıs evsizsen «evsizsin» evsizsiz «evsizsiniz»
III. şahıs evsizdir «evsizdir» evsizdirler «ev-
sizdirler» [5]

[1] (dırlar) takı - fiili, Urfa Ağzı'nda yaygın olarak (dıl- lar) şekline de girer.

[2] Urfalı kelimelerinin sonundaki (ı) nın (i) olması, fonetik bahsinde işaret ettiğimiz veçhile, müteakip (y) dolayısıyledir.

[3] Bu da öyle.

[4] Birinci nota bakınız.

[5] (dirler) takı-fiili, Urfa Ağzı'nda yaygın olarak (dıl- ler) haline de girer.

II — Bir vokalle bitenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I.	şahıs evli y e m «evliyim»	evli y i ħ «evliyiz»
II.	şahıs evli s e n «evlisin»	evli s i z «evlisiniz»
III.	şahıs evli d i r «evdir»	evli d i r l e r «evdir- ler» [1]

2) Hikâye

a) Kalın vokalli kelimeler:

I — Bir vokalle bitmeyenler: [2]

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I.	şahıs ç a l ı ş k a n d ı m	ç a l ı ş k a n d ı ħ «çalışkandık»
II.	şahıs ç a l ı ş k a n d i y «çalış- kandın»	ç a l ı ş k a n d i y i z «çalışkandınız»
III.	şahıs ç a l ı ş k a n d ı	ç a l ı ş k a n d ı l a r

II — Bir vokalle bitenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I.	şahıs U r f a l ı y d ı m [3]	U r f a l i y d ı ħ «Ur- falydık» [4]

[1] Bu da öyle.

[2] Takı-fiilin geldiği kelimenin sonunda sert harflerden biri bulunursa kural gereğince bu takı-fiilin başındaki (d) ler (t) ye çevrilir.

[3] U r f a l ı d ı m şekli de yaygındır.

[4] U r f a l ı d ı ħ şekli de yaygındır.

II. şahıs	Urfalıydıy «Urfalıydın» [1]	Urfalıydıyız «Urfalıydınız» [2]
III. şahıs	Urfalıydı [3]	Urfalıydılar [4]

b) İnce vokalli kelimeler:

I — Bir vokalle bitmeyenler: [5]

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	evsizdım	evsizdih «evsizdik»
II. şahıs	evsizdiy «evsizdin»	evsizdiyiz «evsizdiniz»
III. şahıs	evsizdi	evsizdiler

II — Bir vokalle bitenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	evliydim [6]	evliydh «evliydik» [7]
II. şahıs	evliydiy «evliydin» [8]	evliydiyiz «evliydiniz» [9]
III. şahıs	evliydi [10]	evliydhiler [11]

[1] Urfalıdıy şekli de yaygındır.

[2] Urfalıdıyız şekli de yaygındır.

[3] Urfalıdı şekli de yaygındır.

[4] Urfalıdıılar şekli de yaygındır.

[5] Takı-fiilin geldiği kelimenin sonunda sert harflerden biri bulunursa kural gereğince bu takı-fiilin başındaki (d) ler (t) ye çevrilir.

[6] Evlīdım şekli de yaygındır.

[7] Evlīdh şekli de yaygındır.

[8] Evlīdiy şekli de yaygındır.

[9] Evlīdiyiz şekli de yaygındır.

[10] Evlīdi şekli de yaygındır.

[11] Evlīdhiler şekli de yaygındır.

3) Rivayet

a) Kalın vokalli kelimeler:

I — Bir vokalle bitmeyenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul:</u>
I. şahıs	çalışkanmı- şam «çalışkanmışım»	çalışkanmışsıh «çalışkanmışız»
II. şahıs	çalışkanmış- san «çalışkanmışsın»	çalışkanmışsız «çalışkanmışsınız»
III. şahıs	çalışkanmış	çalışkanmışlar

II — Bir vokalle bitenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	Urfalımışam «Urfalımıışım» [1]	Urfalımışıh «Urfalımıışız» [2]
II. şahıs	Urfalımıışsan «Urfalımıışsın» [3]	Urfalımıışsız «Urfalımıışsınız» [4]
III. şahıs	Urfalımıış [5]	Urfalımıışlar [6]

b) İnce vokalli kelimeler:

I — Bir vokalle bitmeyenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	evsizmişem «evsiz- mişim»	evsizmişih «evsiz- mişiz»

[1] Urfalımıışam şekli de yaygındır.

[2] Urfalımıışih şekli de yaygındır.

[3] Urfalımıışsan şeklide yaygındır.

[4] Urfalımıışsız şekli de yaygındır.

[5] Urfalımıış şekli de yaygındır.

[6] Urfalımıışlar şekli de yaygındır.

II. şahıs	evsizmişsen «evsiz- mişsin»	evsizmişsiz «evsiz- mişsiniz»
III. şahıs	evsizmiş	evsizmişler

II — Bir vokalle bitenler:

Tekil

Çoğul

I. şahıs	evliymişem «evliy- mişim» [1]	evliymişih «evliy- mişiz» [2]
II. şahıs	evliymişsen «evliy- mişsin» [3]	evliymişsiz «ev- liymişsiniz» [4]
III. şahıs	evliymiş [5]	evliymişler [6]

4) Şart

a) Kalın vokalli kelimeler:

İ — Bir vokalle bitmeyenler:

Tekil

Çoğul

I. şahıs	çalışkansam	çalışkansah «ça- lışkansak»
II. şahıs	çalışkansay «çalış- kansan»	çalışkansayız «çalışkansanız»
III. şahıs	çalışkansa	çalışkansalar

[1] Evliymişem şekli de yaygındır.

[2] Evliymişih şekli de yaygındır.

[3] Evliymişsen şekli de yaygındır.

[4] Evliymişsiz şekli de yaygındır.

[5] Evliymiş şekli de yaygındır.

[6] Evliymişler şekli de yaygındır.

II — Bir vokalle bitenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	Urfaliysam [1]	Urfaliysah «Urfaliysak» [2]
II. şahıs	Urfaliysan [3]	Urfaliysayız «Urfaliysanız» [4]
III. şahıs	Urfaliysa [5]	Urfaliysalar [6]

b) İnce vokalli kelimeler:

I — Bir vokalle bitmeyenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	evsizsem	evsizsah «evsizsek»
II. şahıs	evsizsey «evsizsen»	evsizseyiz «evsizseniz»
III. şahıs	evsizse	evsizseler

II — Bir vokalle bitenler:

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	evliyse[m] [7]	evliysah «evliysesek» [8]

[1] Urfalısam şekli de yaygındır.

[2] Urfalısağ şekli de yaygındır.

[3] Urfalısan şekli de yaygındır.

[4] Urfalısayız şekli de yaygındır.

[5] Urfalısa şekli de yaygındır.

[6] Urfalısalalar şekli de yaygındır.

[7] Evliyse[m] şekli de yaygındır.

[8] Evliysah şekli de yaygındır.

- II. şahıs evliyse y «evliy- sen» [1] evliyse y iz «evliyseniz» [2]
 III. şahıs evliyse [3] evliyseler [4]

Not :

(idi), (imiş), (ise) ve bunların çoğulları Urfa Ağzı'nda kullanılmaz; yerlerine (...di = ...ydi), (...miş = ...ymış), (...se = ...yse) şekilleri kullanılır. Yukarıdaki örneklere bakınız.

Takı-fiillerin olumsuz hali

Genel yazı dili'nde olduğu gibi, (değil) kelimesiyle yapılır; ancak Urfa Ağzı'nda bu kelimenin (ğ) si (g) ve (i) si (î) suretinde kullanılır: [5].

1) Basit zaman

Çalışkan degilem «çalışkan değilim»
 Urfalı degilsen «Urfalı değilsin»
 Evsiz degildir [6]
 Evli degiliz «evli değiliz»
 Çalışkan degilsiz «çalışkan degilsiniz»
 Urfalı degildirler [7]

2) Hikâye

evsiz degildim
 evli degildi «evli değildin»
 çalışkan degildi

[1] Evlisey şekli de yaygındır.

[2] Evliseyiz şekli de yaygındır.

[3] Evlise şekli de yaygındır.

[4] Evliseler şekli de yaygındır.

[5] Urfa Ağzı'nda kalın ve ince (ğ) olmadığı yukarıda konsonlar bahsinde işaret edilmişti.

[6] Sona (...dır ... "dir,,) getirilmediği de olur.

[7] Degillerdî ve degildiller «değildirler» şekilleri de yaygındır.

Urfalı degıldı h
 evsüz degıldıyız «evsiz değildiniz»
 evli değıldiler [1]

3) Rivayet

çalışkan değilmışem «çalışkan değilmişim»
 Urfalı değilmişsen «Urfalı değilmişsin»
 evsüz değilmiş
 evli değilmişı h «evli değilmişiz»
 çalışkan değilmişsiz «çalışkan değilmişsiniz»
 Urfalı değilmişler [2]

4) Şart

evsüz değilsem
 evli değilsey «evli değilsen»
 çalışkan değilse
 Urfalı değilse h «Urfalı değilsek»
 evsüz değilseyiz «evsiz değilseniz»
 evli değilseler [3]

Takı-fiilin sorgu hali

Basit zamanla hikâye ve rivayet şekillerinde sıya
 ekinden evvel, şart şeklinde ise yukarıda gösterilen kip-
 lerden sonra kalın vokalli kelimelerde (m ı), ince vokalli
 kelimelerde (m i) takısı getirilerek yapılır.

[1] Değilledı şekli de yaygındır.

[2] Değillermış şekli de yaygındır.

[3] Değillerse şekli de yaygındır.

1) Basit zaman

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	çalışkan mi- yam «çalışkan miyim» [1]	çalışkan miydiḥ «çalışkan miyiz» [2]
	evsüz miyem «ev- siz miyim»	evsüz miydiḥ «evsiz miyiz»
II. şahıs	Urfalı mısın «Urfalı mısın»	Urfalı mısız «Urfalı mısınız»
	evli mısın «evli mısın»	evli mısız «evli mısı- nız»
III. şahıs	çalışkan mıdır [3] evsüz mîdir [5]	çalışkan mıdırlar [4] evsüz mîdirler [6]

2) Hikâye

	<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
I. şahıs	çalışkan miydım [7] evsüz miydım [9]	çalışkan miydiḥ «çalışkan miydık» [8] evsüz miydiḥ «ev- siz miydik» [10]

[1] (Y) den evvel gelen (ı) ların Urfa Ağzı'nda (i) ye çevrildiği yukarı da işaret edilmişti.

[2] Bu da öyle.

[3] (... dır) getirilmediği de olur.

[4] Çalışkan mı dırlar şekli de yaygındır.

[5] (... dır) getirilmediği de olur.

[6] Evsüz mîdirler şekli de yaygındır.

[7] Çalışkan mıydım şekli de yaygındır.

[8] Çalışkan mıydiḥ şekli de yaygındır.

[9] Evsüz mîdım şekli de yaygındır.

[10] Evsüz mîdiḥ şekli de yaygındır.

II. şahıs	Urfalı miydiy «Urfalı miydin» [1]	Urfalı miydiyız «Urfalı miydiniz» [2]
	evli miydiy «evli miydin» [3]	evli miydiyız «evli miydiniz» [4]
III. şahıs	çalışkan miydi [5]	çalıkan miydılar [6]
	evsüz miydi [7]	evsüz miydiler [8]

3) Rivayet [9]

Tekil

Çoğul

I. şahıs	Çalışkan mımışam [10]	çalışkan mımışam [11]
	evsüz mımışem [12]	evsüz mımışışım [13]

[1] Urfalı miydiy şekli de yaygındır.

[2] Urfalı miydiyız şekli de yaygındır.

[3] Evli miydiy şekli de yaygındır.

[4] Evli miydiyız şekli de yaygındır.

[5] Çalışkan miydi şekli de yaygındır.

[6] Çalışkan miydılar şekli de yaygındır.

[7] Evsüz miydi şekli de yaygındır.

[8] Evsüz miydiler şekli de yaygındır.

[9] Vokalle biten kelimelerde sorgu eki rivayet takısından sonra gelme halinde rivayet takısından evvel bir (y) getirildiği de, getirilmediği de olur.

[10] Çalışkan miymişam ve çalışkanmışam mı şekilleri de yaygındır.

[11] Çalışkan miymişışım ve çalışkanmışışım mı şekilleri de yaygındır.

[12] Evsüz miymişem ve evsüzmişem mi şekilleri de yaygındır.

[13] Evsüz miymişışım ve evsüzmişışım mı şekilleri de yaygındır.

II. şahıs Urfalı mımışsan [1]	Urfalı mımış-
	sız [2]
Evli mımışsen [3]	evli mımışsız
	[4]
III. şahıs Çalışkan mımış [5]	çalışkan mı-
	mı, şlar [6]
evsiz mımış [7]	evsiz mımış-
	ler [8]

4) Şart [9]

TekilÇoğul

I. şahıs çalışkansam mı	çalışkansah mı
evsizsem mi	evsizsah mı
II. şahıs Urfalı say mı	Urfalı sayız mı
evlîsey mi	evlîseyiz mi

[1] Urfalı miymişsan ve Urfalı mişsan mı şekilleri de yaygındır.

[2] Urfalı miymişsiz ve Urfalı mişsiz mi şekilleri de yaygındır.

[3] Evli miymişsen ve evli mişsen mi şekilleri de yaygındır.

[4] Evli miymişsiz ve evli mişsiz mi şekilleri de yaygındır.

[5] Çalışkan miymiş ve çalışkanmış mı şekilleri de yaygındır.

[6] Çalışkan miymişlar ve çalışkanmışlar mı şekilleri de yaygındır.

[7] Evsiz miymiş ve evsizmiş mi şekilleri de yaygındır.

[8] Evsiz miymişler ve evsizmişler mi şekilleri de yaygındır.

[9] Vokalle biten kelimelerde şart takısından evvel bir (y) getirildiği de, getirilmediği de olur.

III. şahıs çalışkansa mı çalışkansa-
lar mı
evsîzse mi evsîzseler mi

NOT:

Basit zamanla hikâye, rivayet ve şart kiplerinin sorgulu olumsuz halleri de bu esaslara göre teşkil edilir.

Yardımcı fiiller:

Genel yazı dili'nde olduğu gibi, Urfa Ağzı'nda **etmağ** «etmek» ve **olmağ** «olmak» mastarlarıyla yapılır. **Eylemek** mastarı Urfa Ağzı'nda yoktur.

Fiillerin mutavakat ve müşareket halleri:

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir. [1]

Fiillerin malûm ve meçhul halleri:

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir. [2]

İktidarî fiiller:

Bilmağ «bilmek» mastarıyla ve Genel yazı dili kurallarına göre yapılır. Ancak, muzariin olumsuz halinde, bazan birleşik değilmiş ve **bilmağ** «bilmek» mastarının müstakil iktidari şekli imiş gibi tasrif edilir:

Yapabilir — yapamaz = yapabilemez gibi.

Edatlar;

Bazı telâffuz farklarıyla Urfa Ağzı'nda edatların kullanılışı Genel yazı dili'nde olduğu gibidir. Bazı mahallî edatlar da vardır. (Bakınız: Urfa Ağzından derlenen kelimelere).

[1,2] Tasrif kalıpları, yukarıda tespit edilen şekillerdedir.

Kelime teşkili ve iştikak:

Bu hususta Urfa Ağzı, Genel yazı dili kurallarına uygun bir zenginlik manzarası gösterir.

Bağlar:

Bağlar (rabıtlar) hususunda Urfa Ağzı, Genel yazı dili kurallarına uygun durumdadır.

Ünlem

Ünlem (nida) hususunda Urfa Ağzı Genel yazı dili'nden hemen hemen ayrılmaz. Ancak, (a!) ünleminin kullanma alanı Urfa Ağzı'nda dardır. Bazı kelimelerin ünlem halleri, sonlarındaki vakaller yerine uzun söylenen bir (é) getirerek yapılır:

Ağa «baba» — ağé «babam!»,
 Ana «anne» — ané «anam!»,
 Bacı «hemşire» — bacé «hemşirem!»,
 Dayza «teyze» — dayzé «teyzel» .. gibi
 Bazan bu (é) yerine (o) getirildiği de olur:
 Baba — babo «baba!», gibi.

Söz dizimi (s e n t a k s)

Genel yazı dili'nde olduğu gibidir.

Urfa Ağzı'na uygun metinler

Bu kısımda vereceğimiz metinler, bir folklor malzemesi olamayacaktır. Bu, ayrı bir etüt konusudur. Maksadım, Urfa Ağzı gramerine uygun misaller vermektir.

Genel yazı diliyle yazılmış eserler, gerek eski, gerek yeni harflerle yazılmış olsunlar, olduğu gibi okunurlar. Ancak, Arapça ve Farsça kelimeler, asli telâffuzlarına yakın şekilde söylenirler, (Türkçeleşmiş kelimeler, yuka-

rıda işaret edilmiş olduğu veçhile, konuşmada almış oldukları şekillerde telâffuz edilirler. (Meselâ: Arapça **h** a l k, «halk» Urfa Ağzı'nda **h** a **h**; **h**amâ'il de hamaylı olur).

Güftelerde, halk edebiyatı çerçevesine girenler, Urfa Ağzı'nda söylenir. Divan edebiyatından alınanlar, Urfa Ağzı'na kayma hali gösterir:

Ey nâme sen ol mâh-likâdan mı gelîrsen
 Ey hüdhd-i ümmid Sebâdan mı gelîrsen
 Alüde-ı hundır gene dâmân ü girîbân
 Ey gamze-i hun-hâr gazâdan mı gelîrsen
 Zâhid bîzî tahvîf ile teşvîşe düşürme
 Sen mehkeme-i Rûz-ı cezâdan mı gelîrsen
 Bîlsem ne için varmış idiy kûyına ey eşk
 Tehrîk-i gezebden mi recâdan mı gelîrsen
 Nâbî gazelî gibi hoş-âyendeligly var
 Ey bād-i revan-bağş Ruhâdan mı gelîrsen

— Nâbî —

Görülüyor ki Türkçe kelimelerde Urfa Ağzı kendini hissettirmektedir.

Bu misalleri çoğaltmağa lüzum görmeden Urfa Halk edebiyatına ait örnekler verelim:

Çalanın [1] altında ekeller [2] künci [3]

Ekeller biçeller [4] bir avıç inci

Yar biye [5] göndermiş hayva turıno; [6]

[1] Kal'a.

[2] Ekerler.

[3] Susam.

[4] Biçerler.

[5] Bana.

[6] Ayva ile turunç.

Atma bu daşları [1] ben yaralıyam [2]
Düşmanım al geymiş ben qaralıyam [3]

* * *

Kalanın altında bir daş olaydım
Gidene gelene yoldaş olaydım
Bacısı [4] gözele [5] kardaş olaydım
Atma bu daşları ben yaralıyam
Düşmanım al geymiş ben qaralıyam

Atımı getirin binim üstüne
Beşli mavzerimi alım destime
Elli bin fıransız gelmez üstüme
Beşli mavzerimi aldım destime

Sevdiğim bahtı geçti
Cigerim yahtı geçti
Hekim kurbaniy olım [6]
Yaramın vahtı geçti

Terezinin tuhtı [7] var
Herbir şeyin vahtı var
Evim barhım yibihtir
Padişahın tahtı var

[1] Taşla.

[2] Yaralıyım.

[3] Qaralıyım : «yas elbisesi giymişim».

[4] Hemşire.

[5] Güzel.

[6] Olayım

[7] İbre.

Kaħıp [1] gıdah [2]
 Çırayı [3] yaħıp gıdah
 Gözelden doym olmaz
 Yüzine baħıp gıdah

Başımmın tacı kardaş
 Halıma acı kardaş
 Dosta düşmana karşı
 Gel olağ bacı [4] kardaş

Kaşlarıy kaşlar [5] beni
 'Eşkiy ataşlar beni
 Ben burda kerip [6] miyem
 Her gelen daşlar beni

Mavidir [7]
 Gözleriy ne mavidir
 Avidırsay nen avıt
 El benim nem [8] avidir

Yarı yolda
 Görirem yarı yolda
 Yar merhemet etmese
 Kalıram yarı yolda

[1] Kalkıp.

[2] Gidelim.

[3] Fener.

[4] Hemşire.

[5] Perişan etmek.

[6] Yabancı. [Yaklaşdırınız: Arapça garib].

[7] Mavi.

[8] Neyimi.

Yazan ağlar
 Mektubım yazan ağlar
 Ben kırbette [1] ölürsem
 Mezarım kazan ağlar

Derd ekerem
 Beklerem derde kerem
 Tarlam ğem [2] çütüm [3] hicran
 Sürdiħça derd ekerem

Yara benden
 Oh [4] senden yara benden
 Yolçı yoliya kırban
 Selâm et yara benden

Memeyden [5]
 Ağlaram gülmemeyden
 Emlek [6] kıızı olaydım
 Emerdım gül memeyden

Almayanı
 Kızarımış alma yanı
 Nasıl kıebre kıoyallar [7]
 Mırazın [8] almiyanı

[1] Kırbet; yad il.

[2] Ğam.

[3] Çift.

[4] Ok.

[5] Memenden.

[6] Süt ömen.

[7] Kıoyarlar.

[8] Murat. Bu Murat (= murād) kelimesinin t (d) sinin (z) olması [t (= d) - z] deĝişmesini belirtecek şekilde herhangi bir kural kurmaĝa yetmemekte, esasen Urfa Ağzı'nda başka örneği de bulunmamaktadır. [Yaklaştırmamız: Farsça: مراد - murād (= مراد - murād)]. Bakınız; Burhān-i Kıāfi' tercemesi.

Gülen az
 Bİlbİle [1] naz güle naz
 GİrdİM yar bahçasına
 Ağlıyan çoğ gülen az

Çazan ağlar
 Ot [2] yanar çazan ağlar
 Burda bir çerib [3] ölmİş
 Mezarın çazan ağlar

Bağdayam
 Bahça degİL bağdayam
 Ben felege ne ettİM
 Bir çézİlmez bağdayam

Pek zengin olan Urfa folklorundan, bunlar bir zerre bile değildir.

---

[1] Bİlbİl.

[2] Ot: ateş.

[3] Yabancı. Çerip kelimesinin sonundaki (P) nin (b) olması, müteakip (ölmüş) kelimesinin başındaki (ö) ye ulaşması dolayısıyla.

S Ö Z L Ü K [1]

- b = Azıcık, biraz. [Bakınız: azacığ].
- b- [2] = Acıkmak
= Yaka kenarı.
- a = 1 — Baba. 2 — Büyük erkek kardeş, ağabey. 3— Patron. 4 — (Bey ve Efendi gibi) bir unvan
- e [é uzun = Ağa «ğa» nın hitap şekli. İltifat
unur] makamında küçüklere de söylenir.
- i = Ağu, zehir; mecazen: pek tuzlu.
- ız = Koyun, keçi, inek gibi eti yenilen, sütü içilen hayvanların, doğurma akabinde alınan koyu sütleri. İlk ağız: bir yılda birkaç defa ürün veren nebatların ilk mahsülleri.

[1] Bu sözlükteki kelimeler, Urfa Ağzı'ndan derlenmiştir. Yuda işaret edilmiş olduğu veçhile, bunların bir kısmının Anadolu başka taraflarında da kullanılmaları mümkündür. Bazıları da iki harf değişikliğiyle Genel yazı dili'ndeki kelimelere uymaktadır. Urfa Ağzı'nda bulunup da Genel yazı dili'nde aynen mevcut kelimelerin alınmamasına dikkat edilmiştir. Yalnız şurasını et edelim ki derlediğimiz kelimeler, Urfa Ağzı'nın geniş söz lühesinden birkaç avuçluktur. Maksadımız, bazı örnekler vermek tiyle Urfa Ağzı'nın hususiyetlerini belirtmektir.

[2] Masterların yalnız kökleri alınmıştır; master eki bırakılmıştır. Kökler (·) ile işaretlendirilmiştir.

- Ağzı açılış** = İçine kavurulmamış kıyma konularak tepsi ile fırında kızartılan yağlı hamur yemeği. Mecazen: aptal. [Bakınız: ağzı yumış].
- Ağzı yımış veya ağzı yumış** = İçine kavurulmuş kıyma konup kapandıktan sonra tepsi ile fırında kızartılan yağlı hamur yemeği. [Bakınız: ağzı açılış].
- Aha!** = İşte!
- Ahır-** Balgamlı tükürmek. (Yaklaştırınız; G. y. d. aksır-).
- Ahıtma** = 1 — Atın alnından burnuna doğru uzanan beyazlık. 2 — Kadınların tepeliklerinde [bu kelimeye bakınız] bulunan altın süs eşyası.
- Ahşam** = Akşam
- Ahtar ağacı** = Saç üzerinde pişirilen ekmeği evirip çevirmek için kullanılan, kılıca benzer tahta. (Anadolu'nun bazı yerlerinde evreç derler).
- Ahtar-** = Dolu kaptan boşaltmak.
- Alaca** = Entarilik dokuma kumaş.
- Alav** = Alev.
- Alış-** = (Ateş) tutışmak. [yaklaştırınız: iliş-].
- Alma** = Elma.
- Allahisen** = Allahı seversen, Allah aşkına! (And verme şekli).
- Altatar** = Ruvelver. [Yaklaştırınız: altı atar].

- aç = Birkaç defa yavrulamış tavuk, hindi, kuş v.b.
- e [é uzun = Ana «anne» ya hitap şekli. inur]
- na- = Anlamak. [Bakınız: ayna-].
- nat- = Anlatmak. [Bakınız: aynat-].
- ar- = Götürmek. (Argo değildir).
- ca = Temiz. [Yaklaştırınız: G.y.d. arıca].
- ğr- = Ağrımak. (Metatez).
- ğ = Ark.
- ğa = Arka.
- sîlî = Tertemiz; mecazen: namuslu.
- paçarpa = Bir nevi tura oyunu. [Bakınız: talaka, tolağa].
- = 1- Yemek (isim anlamıyla). 2- Tahsisen bulgur pilâvı.
- aş = Ateş.
- niş = Altmış.
- lağ = Ayın çevresindeki aydınlık. [G. y. d. avlak].
- sin = Okuyup üfleme. [yaklaştırınız: Farsça ef-sün].
- sinna - = avsınlamak. [Bkz. avsin].
- = Anmak [Yaklaştırınız: G. y. d. an-]
- na- = Anlamak [Bakınız: anna-].
- nat- = Anlatmak. [Bakınız: annat-].

- Azacıb** = Azıcık. [Bakınız: a c ı b].
- Azvay** = Kalaycı çamuru ile birlikte yaralar için kullanılan bir ilâç.
- 'Arabana** = Araba.
- 'Avla-** = (Köpek) havlamak.
- 'Ecir** = Hıyar nev'inden, çiğ yenir ve patlıcan gibi içi oyulup dolma yapılır bir sebze.
- 'Erzele** = Fevkani asma çatısı.
- 'Eşkın** = Asms sürgünü, filizi. [Bakınız: D. L. T ı şgun].
- 'Engüt** = Kırmızı renkli güvercin; kırmızı saçlı insan. [yaklaştırınız: D. L. T. angut].
- Bace [è uzun okunur]** = Bacıya «hemşireye» hitap şekli.
- Bacı** = Hemşire. Gelin bacı: «amca karısı» Hitap şekli son kelimeye göre.
- Bağdaş** = Emsal, akran. [Yaklaştırınız: Farsça: pā-dāş].
- Bağdaş kur-** = Bacakları yayarak oturmak.
- Bafat** = Çeşit. Bafat bafat: «çeşit çeşit».
- Bağmançı** = Bağcı. [Yaklaştırınız: Farsça: bāğbān].
- Balbal** = Kösnemiş (deve).
- Balcan** = Patlıcan. [Bakınız Firenk balcanı].
- Balgam atma** = (Argomsu) Bir işi karıştırma; sıcak işe soğuk su katma.

- sa ≡ Çekirdekli kuru üzüm (siyah ve ufak ol-
 mamak şartiyle).
- bar ≡ Birlikte. [Yaklaştırınız; Farsça berāber]
- n ≡ Bağda kütük, bostanda fidelik sırası.
- lah ≡ 1— Testi. 2— Kiremit.
- lahçı ≡ 1— Testici. 2— Kiremitçi.
- yana ≡ Kervancının daima birlikte taşıdığı eşya;
 göç eşyası. [Yaklaştırınız: Farsça bār-ḥāne].
- nah ≡ Parmak.
- ah ≡ Üzümünden yapılan ince pestil. [Bakınız:
 kesme, çekçek, muska, such].
- şaha ≡ Sureti mahsusada.
- ih ≡ Kız için oğlan evinden (= evlenecek er-
 kekten) istenilen nakit; kalın.
- nan ≡ 6 okkalk ölçü; kantarın 30 da biri.
- ah ≡ Demin, biraz önce.
- ahtan ≡ Biraz önce; demin.
- ahki ≡ Deminki; biraz önceki.
- lama ≡ Saç üzerinde pişirilen kalınca ev ekmeği.
 Bazlamaç da denir. [... maş eki için karla-
 maş kelimesine bakınız].
- arakı ≡ Sümüklü böcek.
- ≡ Bey (= beğ).
- şimet ≡ Pekşimet (Bilhassa nohut unundan yapılır.)
 [Bakınız: külünçe].

- Behteniz** = Maydanoz.
Bekmez = Pekmez.
Bél bağı = Kemer, ince kuşak.
Béle = Böyle. [Bakınız: éle].
Belesir = Mürver ağacı.
Beleş = Bedava, parasız. [Bakınız: kirt].
Beli = Tasdik edatı (= evet.) Evet kelimesi heme hiç kullanılmaz. [Yaklaştırınız: Arapça belî Farsça belî].
Belle- = Öğrenmek. [Bakınız: örgen-].
Bellet- = Öğretmek. [Bakınız: örget-].
Benek = (Yüzdeki) ben. [Bakınız: beng].
Beng = (Yüzdeki) ben. [Bakınız: benek].
Bestir = Pestil (zerdaliden yapılmış).
Bihavi = Bukığı.
Bılamaç = Un, şeker ve yağla yapılır lüzuci tatlı bulamaç. [... maç eki için karlamaç ve bulamaç kelimelerine bakınız]. [Yaklaştırınız bulama].
Bıldır = Geçen yıl (= bir evvelki yıl).
Bıtır = Toprağının kuvvetli olmasından fazla gelmiş nebat; fazla yem yemekten azgınlıktan. [Bakınız: harın]. [Yaklaştırınız: pıtır].
Bibi = Hala (= babanın kız kardeşi).
Biçin = Hasat, biçim.

- ir = Halis; su katılmamış. [Yaklaştırınız: Arapça bākır]. Isleḥ de denir. [Bu son kelime için yaklaştırınız: Arapça aslaḥ, islāḥ).
- ezik = 1 — Bilezik. 2 — kuyuların yerden yukarı kısımlarına konulan ortası delik büyük taş.
- = Pişmek.
- e = Yağda kızartılıp üstüne toz şeker dökülerek yenilen yufka ekmek tatlısı.
- kin = Pişkin.
- in birin = Birer birer, tek tek.
= Ayakkabıcının, eskicinin, iğne sokacağı yeri delmek için kullandığı sivri çelik alet.
- ci = Ufak köpek cinsi. [Bakınız: cop].
- ğın = Boğum.
- ncıḥ = Boncuk.
- r = Sürülmemiş, taşsız ve tarla olmağa elverişli yer. [Bakınız: kıraç.]
- ranı = Bulgur köftesinin ufak ufak yuvarlanıp kavrulmasıyla yapılan mahallî bir yemek.
- stana = Salata. [Yaklaştırınız: Farsça bōstāne].
- yah = Boya.
- yraz = Poyraz.
- c = 1— Zehirli bir nevi örümcek. 2— Umacı.
- gez = Bu defa. [Yaklaştırınız: bu gez «bu defa»].
- kke = (Takdir makamında) elebaşı, yiğit.
- n = Çekilmiş veya dövülmüş toz kahve.
- yrek = Böbrek.

- Buğ** = Buhar, buğu.
- Buğda** = Buğday.
- Buğır** = Erkek deve. [Yaklaştırınız: bohor].
- Burcu burcu** = Hoş hoş kokmak. (Bir tabir halinde kullanılmaktadır).
- Burı** = Karın sancısı; ishal.
- Buttım** = Bir yabancı yemiş; murt.
- Buynız** = Boynuz.
- Büriklen-** = (Kadın) baş örtüsü ile örtünmek.
- Bütün** = Tam, bütün (her mânasıyla).
- Cağ** = Demir çubuk. Cağ sıyrır- «istimnâ bil-yed».
- Camadan** = Kolsuz veya yarım kollu geniş yelek. [Yaklaştırınız: Farsça camedân?].
- Canerik, caneraği** = Sarı veya koyu kırmızı olunca yenilen bir nevi erik,
- Carcar** = Bulgur çekme makinası.
- Carıt** = Ateş küreği,
- Cavan** = Kalın ip.
- Cavsah** = 1- İki vadi kavşağı: 2- Urfa'da böyle kavşak olan bir semt.
- Cécim** = İnce örgülü perdelik kilim.
- Cengeri** = Bakır pası. [Yaklaştırınız: Farsça jengâri].
- Celep** = Başı boş (deve); acemi (insan).
- Cerp** = Sövme; cerp çek- «ağır sövmek».

- ti = Vicdansız (adam). [Yaklaştırınız: Arapça
cuhūd, yahūd].
- = İnce kamyştan veya çubuktan yapılan sey-
yar perde.
- g = Bozuk (yumurta): mecazen: dōnek (insan).
- na = Edepsiz, terbiyesiz (adam).
- la- = Âciz kalmak.
- nağ = Tırnaklı pençe. [Bakınız: Çırnağ; yaklaştı-
rınız: [G. y. d. tırmık].
- ğı = Çizgi.
- ma = Çizme.
- zığ = Çizgi. [Yaklaştırınız: G.y.d. çizik].
- il'innik = Oburluk timsali hayalî insan azmanı.
- re = Üzüm vesairenin posası. [Yaklaştırınız: G.
y.d. cibra].
- in = Sivrisinek. [Bakınız: izev].
- innik = Cıbinlik.
- er = Ciğer; karaciğer: mecazen: pek fazla se-
vilen yakın akraba.
- sin- = Fazla yaramazlık etmek (çocuk).
- ciğ = Zücacî eşya. Cinciğ bonciğ: «zücacî âdi
süs eşyası». Cinciğlı hamam «camlı hamam».
- dili = Müvesvis.
- küfir ol- = Son derecede hiddetlenmek
- = Büsbütün [Bakınız: gip].

- Cirténe = Sebatsız (adam)
- Cop = Ufak köpek cinsi. [Bakınız: bocı].
- Curın = Taştan oyma sabit su kabı; yalak; hamar kurnası.
- Cüçik = Cıvcıv, palaz.
- Cük = Fıstık kabuğu, erik çekirdeği ile oynana bir nevi oyun.
- Cünk = Köşe.
- Cürre = Hoş ve davûdî sesli (muganni). [yaklaştırınız: cura].
- Çağala = Erik ve kayısının hamı.
- Çağıl = Selin getirdiği ufak çakıl taşı
- Çağır- = Bağırmaq (Davet etmek mânası yoktur) [Bakınız: çığır-].
- Çağşah = Kağşak, laçka, gevşek.
- Çağşas- = Kağşamak, laçkalaşmak.
- Çanah = 1- Çanak. 2- Bir nevi eski bakır para.
- Çangal = Çengel.
- Çapaş = Göz kiri.
- Çapıt = Béz.
- Çataş = 1 - İki vadinin kavşağı. 2 - Urfa'da bir sevin adı. [Bkz. Cavaş]
- Çatal ağaç = Entari giyildiği zamanlarda pantolon giylere verilen argomsu ad.
- Çava- = Başaksız olarak yükselmek (ekinler).

- yan = Çıyan.
- bış = Büyümüş oğlak.
- kçek = Üzüm suyu ve nişasta ile yapılan ve ufak dilimler halinde kesilerek kurutulduktan sonra kışın yenen bir nevi çerez. : [Bakınız : bastıh, suçıh, kesme, muska].
- kış = Kavga.
- kış- = Kavga etmek.
- llik ço- = İki ucu sivri ufak değnek parçalarını (çel-
h lükleri), uzunca sopalarla (çomahlarla) vurup uzağa gönderme oyunu.
- pesenk = Çapraşık (iş).
- peşik = Çapraşık (iş). [Yaklaştırınız : Çapraşık].
- m = Çimen
- mkır- = Fazla ağlayıp bağırarak (küçük çocuk).
- re- = Sıvamak (kol, paça).
- ren- = Sıvanmak (kol, paça); mecazen: hazırlanmak.
- net = Karşılıklı kapı, pencere kapaklarının herbiri.
- nge = Çene.
- pel = Terbiyesiz, soysuz (adam).
- pelleş- = Güçleşmek, sarpa sarmak (iş).
- pik çal- = Alkışlamak.
- rmik = Ilıca ; kudret hamamı.
- garı = Dışarı.
- gın = Çıkı ; çıkın ; ufak bohça

- Çığır- = Çağırmaq, davet etmək; bağırmaq. [Bakınız: çağır-].
- Çıra = Her türlü ışık vasıtası
- Çırnağ = Tırnaklı pençe. (Bakınız: cirnağ).
- Çıngı = Kıvılcım.
- Çındır = Etin sinir kısmı. [Bakınız: sığır].
- Çıngırdah = Çıngırdak. [Bakınız: çıngırlavı].
- Çıngırlavı = Çıngırak. [Bakınız: çıngırlağ]. Yaklaşmış: cingırlağ.
- Çırnağ = Tırnaklı pençe [Bakınız: cirnağ; yaklaşmış: G. y. d tırmık].
- Çıtrığ = Çamur sıçrantısı; (argo) bulaşık, kavgı (adam).
- Çig = Çiğ, pişmemiş. Çig küfte «çiğ köfte» ta- rinde çiğ kelimesinin (g) si düşer.
- Çıgdem = Çıgdem.
- Çiğit = Pamuk çekirdeği.
- Çıgri- = 1 — Kötü yıkanmak (çamaşır). 2 — nef etmek.
- Çik = Aşığın çukur tarafı.
- Çılpağ = Çıplak (metatez); mecazen: züğürt.
- Çim = Çimen [Farsça: cemen]
- Çimecek = Dar yıkanma yeri (hamamda hususî, dı- rıda soğuk su ile umumî).
- Çim- = Yıkanmak; gusletmek.

- n = Omuz. [yaklaştırınız: çigin].
- riş = Sarı zambak kökünden yapılan bir nevi macun; mecazen: yapışkan adam.
- pi = Ağaçlardan, bilhassa kütüklerden kesilip kurutulan dallar.
- rtik = Ufak üzüm salkımı. Çirtik çal- «parmak şakırdatmak».
- t = Basma, entarilik.
- tara = Renkli, yollu, ipekli entarilik. [Yaklaştırınız: Farsça; çitâri].
- tele- = Çamaşırı parmaklar arasında ovalayıp yıkamak.
- ban = Çıban. Urfa çobanı [= gözellik. Bu kelimeye bakınız].
- h = Çok.
- lıhçı = Sepetçi.
- lıh çocuk = Çoluk çocuk; mecazen: akli işe ermez kimseler.
- r = Vücut kırıklığı; gırip.
- gen = Baş eğri ince, eğilip bükülür baston. (Yaklaştırınız: Farça çevgân).
- lmek = Çömlek (metatez).
- mçe = Kepçe.
- rten = Yağmur oluğu. Yeddî çörten bir arada: «bardaktan boşanırcasına yağmur yağma hali».

- Çuğa** = Çuka.
- Çüt** = Çift (isim ve sıfat mânalarıyla).
- Dabaz** = Fazla kaşıntı; kurdeşen.
- Dadı** = Satın alma kadın hizmetçi.
- Dağdağan** = Bir nevi çitlenbik ağacı.
- Dalap** = Aygırsamış, kösnemiş hayvan (daha çok at)
- Dalaz** = Kasırğa. Toz dalaz.
- Dalda** = Gölgelek; yağmura ve rüzgâra karşı muhafazalı yer; sığınak. Daldalı da denir. [Bakınız: dulda, duldalı; kölge].
- Dam** = Oda (daha çok penceresiz).
- Damağ** = Damak.
- Damazlı** = Damızlık; maya (yoğurt ve peynir yapma için).
- Dambıra** = Tanbûre.
- Damlaca** = Mağara içlerinde damlıya damlıya su bir kenar yer.
- Daraba** = Yukarıdan aşağıya doğru inen ve açık oduğu vakit bir sopa ile mailce kaldırılarak dükkân kapağı.
- Darağ** = 1 — Tarak; 2 — Taştan aralıklı trabzon koluğu.
- Darağlı** = Salçalı pirzola.
- Darı** = Mısır (nebat). Ağ darı: «diğer bir mısır nev'i: kum darı».
- Dart-** = Tartmak.
- Daş** = Taş.

- t = Tad.
- t- = Tadmak.
- tlı = Tatlı (sıfat mânasıyle).
- tsiz = Tatsız, yavan.
- ya = Teyze [Yaklaştırınız: G. y. d. dayı].
- yzé [é uzun okunur] = Teyzeye hitap şekli.
- z = Saçsız baş.
- bbe = 1— Güğüm. 2— Şişkin kartın (mecazen).
- bbus = Topuz (derişlere ait eşyadan). [Arapça?].
[Yaklaştırınız: topuz].
- belen- = Yuvarlanmak; haşır neşir olmak.
- genek = Değnek, sopa. [Bakınız: lobıt].
- ger = Fiat.
- girmi = Değirmi. yuvarlak.
- hre = Keskin ufak budama pıcağı; ufak balta.
- leme = 1— Ucu demirli tahta topaç. 2- peynir tekeri.
- emregi = Temreği, egzema.
- engiz = Deniz.
- enk = Sersem. (Farsça?). [Yaklaştırınız: dañ, tañ].
- ensiz = İtibarsız, düşük. [Denksiz dé denir].
- ensizliğ = İtibarsızlık, düşüklük. [Denksizliğ da denir].
- ermen = İlâç, [Yaklaştırınız: Farsça dermân].
- evrişigün = Ertesi gün; ferda.
- ıbiğ = Yapışkan, lüzucetli.

- Dıkka = Benek; ufak leke.
- Dırnağ = Tırnak.
- Dibek = Kahve döğmeğe mahsus taştan oyulmuş büyük kap.
- Dilençi = Dilenci.
- Dişle- = Isırmak.
- Dobıradobır = Yüz yüze, çekinmeden.
- Doğkız = Dokuz.
- Doğzan = Doksan
- Dolamaç = Dolambaçlı yol; Urfa'da böyle bir yolu geçtiği semt.
- Dolap = 1 — Kuyu çığrığı. 2 — Haremle selâmlık arasında bir şey alıp vermeğe mahsus döner dolap.
- Dolın- = Batmak (ay ve güneş).
- Dombal- = Domalmak.
- Dongız = Domuz.
- Dorğa- = Doğramak. (Metatez).
- Domırcağ = Tomurcuk.
- Dorğama = Patlıcan ve domatesin doğranması suretiyle yapılan bir yemek.
- Doğrı = Doğru.
- Döl = Hayvandan alınan yavru.
- Dönder- = Döndürmek.
- Döş = Göğüs (daha çok hayvan hakkında); e-yenen hayvanların bu taraflarından kesilen

- şeme = 1 — Serilecek sergi. 2 — Urfa'da bir semt.
3 — Hamam takımı; hamam yaygısı 4 —
Avlulara döşenen sert taş.
- dağ = Dudak.
- da, -lığ = [Bakınız: dalda, daldalığ; kölge].
- vağ = Duvak.
- z = Tuz
- zlı = Tuzu çok yemek. (Bakınız: şor, şorlah).
- ğın = Vücuda iğne ile yaptırılan mavi işaret.
- mbek = Dümbelek.
- mik = Endişe. Derdî dümiği «bütün düşüncesi»,
- negin = Dün. [Yaklaştırınız: dün gün].
- rmik = Yufka ekmek dürümü.
- zençi = Düzenbaz, hilekâr.
- konah ol- = Uzun müddet misafir kalmak.
- z- = Dizmek.
- = (Çocukta) def'i tabii ihtiyacı [gel- ile kul-
lanılır].
- em kuşağı = Kavs-i Kuzah,
- n tefin = Darma dağın [eşya].
- eş- = Gecikmek; biraz beklemek; durumsamak.
- ñice = Elbise ve perde asacak egri demir.
- rven = Deri dibagat yeri.
- eha = Ejderha.
- iz = İkiz.

- Éle = Öyle. [Bakınız: bele]
- Elleş- = Dokunmak. (Müşareket mânası yoktur). [Bakınız iliş-].
- Em = İlâç. Ne eme yarar? «ne faydası var?»
- Emlek = Süt emen (kuzu, oğlak v. b.).
- Emzik = Cıgara ağızlığı
- Emzir- = Süt vermek. Emdir-de kullanılır.
- Eng = En «tafdil edatı sıfatı» [Bakınız: enk].
- Enik = 1— Hayvan yavrusu (köpek, kurt v. b.). Makamı tahkirdede insan yavrusu için de kullanılır. 2- Büyük han ve konak kapılarının insan girmeğe mahsus, yerden yarım boy yüksek, ayrıca açılır kapanır kapıları.
- Enk = En «tafdil sıfatı edatı». [Bakınız: eng «en»].
- Eprî = Çürüyüp yenmez hale gelmek (üzüm, kavur v. b.) (Bakınız: ulu-)
- Er, err = Taaccup edatı. (Erkekler kullanır). [Bakınız viş, vişş].
- Erenk perenk = Darmadağın.
- Ergen = Evlenmemiş (erkek).
- Ergenîh = Ergenlik [her mânasıyle].
- Erin- = Üşenmek.
- Erk = Nufuz, kuvvet. [Bakınız: erkî geç-]
- Erkek = Çıkıntılı anahtar. [Bakınız: dışi: içi oyuk girintili anahtar).
- Erkî geç- = Teklifsiz olmak (birisiyle). [Bakınız: erk.].
- Esem kulu = Urfada bir köy.

- k = Eşya (halı, kilim ve saire) yığmağa mahsus iskele.
 ere = Apaçık. [Yaklaştınız: Farsça āşikâre].
 ĩ = Ekşi [metatez].
 ĩli = Turşu.
 er- = Evlendirmek.
 rgen = Becerikli, iş bilir [amam].
 s- = Savurmak.
 ĩm = Avcı öznesi.
 e = Sahip, muzahir. (Sahepsiz, eyesiz kaldım tabirinde).
 i = İyi.
 s = Kapan, tuzak. (Kurmah «kurmak» mastariyle kullanılır).
 nis = Fener. (Yaklaştınız: fânûs).
 firle- = Sesi ktsılıncıya kadar bağırma (çocuk); sendelemek.
 ik = Turfanda (meyve); piliçlik devresinde (tavuk).
 ĩr = İyi yetiştirmemiş, mayası gelmemiş; ham (üzüm).
 le- = Atılmış pamukları eğirmek
 fir = Fırıldak.
 tana = Fırtına
 kı = Yaş gübre. [Bakınız: Kıg, tezek yapma].
 a = Peştimal.
 il = Fitneci (adam).

- Firenk, = Domates.
- Firenk balcanı
- Firez = 1- Biçilmiş hububat kökleri 2- Ağaç çiçek sürgünleri.
- Firik = Sararmamış başağın ateşle kavrulmuş taze meyve.
- Fişne = Vişne.
- Fit = Koğu. [Bakınız: hille «hile»].
- Fit ver- = Koğulamak; tahrik etmek.
- Gebre = Hayvana kaşığı çalındıktan sonra sürü sert bez.
- Géce kabarı = Uçukluk
- Géçi = Keçi.
- Gedemeç = Eşiklik, pabuçluk.
- Gelberî = Ateş çekmeğe mahsus, ucu demirli ağaç
- Gelîn bacé = Amca karısına hitap şekli.
[é uzun okunur].
- Gelîn bacı = Amca karını.
- Gemik = Kemik. [Bakınız: sümik].
- Gemir- = Kemirmek
- Gene = Hayvanların kanını emen, tahta kurus dan büyük bir böcek. [Bakınız: saşırğ].
- Gendi = Kendi.
- Gérdek = Zifat.
- Germeç = Çamaşır ipi.
- Germiç = Urfa'da bir köy.
- Ges = Çamaşır. (Ges yıha- «çamaşır yıkamak» birinde).

- = Gitmek.
- gezen = Çok gezen, her kapının ipini çeken (adam).
- enek = Taraça.
- î = İpek ve iplikle karışık harelî kumaş.
- iş- = Kaşınmak. (Müşareket mânası yoktur).
- ik = Darmadağın, taranmamış (saç).
- = Âile, familya eki.
- ğil = Bir nevi mısır.
- = Büsbütün. [Bakınız: cip].
- î = Koca, zevç.
- oelek = Yenir bir nevi mantar.
- ger- = 1- Yeşillenmek, yeşermek. 2- Küflenmek.
- n = Kösele, deri.
- resî gel- = Özlemek. [Bakınız: ökse-].
- rkemli = Gösterişli, frappant.
- türe = Götürü. (Bakınız: kabala).
- türge = Manivelâ.
- ze- = Dokumanın, çorabın yırtık ve aököğünü ta-
mir etmek.
- zel = Güzel.
- zellih = 1- Güzellik, 2- Mahalli çıban; Halep çı-
banı; Arapça: nadbah. [Bakınız: hîrnik,
tîrnik].
- zî yassı = Namussuz; namussuzluğa mütehammil (adam)
- z kulağ = İtina ve ihtimam göstermek araştırıp so-
ruşturmak (muhatabın istediğini).

- Gözleme = Ekmek kadayifi.
- Gülgılı = İri taneli, pembe renkli bir üzüm r
(Farsça: gülgülü?).
- Gümen = Zan, tahmin. (Farsça: gümān?).
- Gümmik = Yumruk. [Bakınız: zımrırık].
- Güz = Son bahar.
- Güzin = Sonbahar mevsiminde.
- Halahalahey = Halay sonunda, hep bir ağızdan bağır
söylenen söz.
- Hamaylı = 1 — Muska. 2 — Boyuna asılan
eşyası [Arapça: hamā'il].
- Hanki = Hangi.
- Harın = Çok yem yemekten azgınlaşmış (at).
kınıınız: bıtır).
- Havayı = Maytap. (Arapça: havâiyy?).
- Havar = İmdat, feryat, el'aman! (Ünlem).
- Haytalya = Su mahallebisi. (?).
- He! = Evet (tasdik edatı).
- Heze = Şimdi. (Arapça: hāzā). [Bakınız: h
şindî].
- Hı' = Hayır (ret cevabı).
- Him = Temel.
- Hindî = Şimdi. (Bakınız: şimdi, heze).
- Hüs! = Sus! (Sükûta davet).
- Hüs- = Susmak.

- npo = Ahmak. (?)
 vava = Çabuk ufanır beyaz taş.
 ut = Deve semeri.
 at = Avlu. (Arapça; hāit).
 va = Ayva.
 ek = Şaka.
 şır- = Aksırmak. (Bakınız: ahır-).
 eş = Kabadayı, huvarı, (Arapça: haşşāş).
 e = Hile. [Bakınız: fit].
 şirmingir = Gülüp oynaşma hali; âşüftelik.
 = Halk, il, âlem, herkes. [Yaklaştırınız:
 Arapça halk].
 ur = Kalbur. [Bakınız: harbıl].
 para = Yontulmamış büyük taş. [Yaklaştırınız:
 humbara].
 hap = Nalın.
 = Marul.
 il = Büyük ve geniş çuval. [Bakınız: sırğa].
 il = Kalbur. [Bakınız: halbır].
 an gürra = Gürültü, patırdı.
 lap = Ak gürgen cinsinden bir meşe.
 n = Hatun, hanım.
 = Kumaşın, halının ince tüyü.
 lan = Göyünmek.
 dek = Handek. [Arapça: handak].

- Hereze = Taştan oyulma kuyu bileziği.
- Hetir = Hatır, itibar. [Arapça: hātir].
- Hetirli = İtibarlı, nâfiz ül-kelim.
- Hezvel = Kömür tozu.
- Hımbıl = Beceriksiz.
- Hımhım = Burundan konuşan.
- Hıra = 1— Bir çiçek. 2— Zayıf, cılız çocuk.
- Hır gür = Geçimsizlik.
- Hırha = Hırka.
- Hırhır = Küçük oyuncak araba.
- Hırhız = Hırsız.
- Hırif = İhtiyar; bunak. [Hırifla - = İhtiyarlamak; namak].
- Hışır = Hıllıyyat. [Bakınız: kelep, qor].
- Hıttı = Hıyar nev'inden, çiğ yenir, şekilce u bir sebze.
- Hızma = Burunun bir tarafını delmek veya bu delikleri arasına sıkıştırmak suretiyle kılan iptidai (yerleşmiş Araplara mah sūs.
- Hızmalı köprü = Urfa'da Karakoyun suyu üzerinde köprü
- Hırçık = Paramparça (elbise v. b.).
- Hırnik = Burunun yukarı kısmında Urfa çı çıkmış adam. [Bakınız: gözellik, tırnik

- ız = 1—Horoz. 2—Narın horoz başı büyüklüğünde, kabuktan temizlenmiş parçaları.
- rat = Musikide bir makam.
- h = Huy, mizaç. [Arapça: hulk].
- ç = Büyük heğbe.
- lan = Hiddetlenmek; darılmak; öfkelenmek.
- t ılıt = Yavaş yavaş, sessiz sessiz. (Su ve rüzgâr hakkında). «Suyun ılıt ahanından, adamın yere bahanından kork!»: «Suyun yavaş ve sessiz akanından, adamın yere bakanından kork!»
- = Can, ruh. Illığını çıkardı: «emdiği sütü burnundan getirdi; çok sıkıştırdı.»
- ma = Sıtma. [Bakınız: kızdırma].
- ik = Çavuş kuşu. İbîk yuvası kimin koş-: «çavuş kuşu yuvası gibi (pek fena) kokmak (yer)».
- = Ufak.
- mi = Yirmi.
- cîn = Tereddüt.
- = Yiğit.
- canlı = Hamile, gebe.
- = Yılan.
- geç = Yengeç.
- = Dokunmak. [Bakınız: elleş-].
- e = İğne

- İrah = Irak, uzak. (Uzak kelimesi de kullanılır. fazla uzaklık ifadesini taşır) [Bakınız: y]
- İreli = İleri (metatez).
- İri = Büyük. [Yiri de denilir].
- İrin = Cerahat.
- İslah = İslak.
- İsot = Yeşil biber (taze); kırmızı biber (b) [Yaklaştırınız: isi ot].
- İtik = Kayıp. [Yitik de denir].
- İtir- = Kaybetmek. (Yitirmiş «kaybetmel denir).
- İvez = Sivrisinek. [Bakınız: cibin].
- İzar = Keten çarşaf.
- Keci = İpek bir kumaş nev'i; sadakor.
- Kéçel = Kel.
- Kefle- = Toz halinde bulunan (kahve; öğütülmüş lebi gibi) bir şeyi ağza alıp yutmak.
- Kekeç = Dili tutuk adam; kekeme.
- Kelep = 1— İnci dizileri. [Bakınız: bışır, çor] Ortası boş yumak; büyük çile.
- Kelete = Ufak harman.
- Keme = Anadolu'nun başka yerlerinde domala nilen, patates nev'inden bir yabancı s
- Kenger = Yabancı, dikenli bir sebze.
- Kent = Köy. (Köy kelimesiyle birlikte kull. «Köyü kendî var» gibi).

- enek = Kelebek.
 ez = Bazı kuşların başlarındaki tepelik.
 ır = İşlenmemiş, taşlı (yer). [Bakınız: Bor, kıraç].
 ır kes- = Kestirme yoldan gitmek.
 ç = Alay, istihza. [Bakınız: henek].
 emit = Kiremit.
 e yağı = Tere yağı.
 me = Deri üzerindeki kurumuş ifrazat; baştaki pislik.
 meli ka- = Üstü pötür pötür bir cins kavun. [Fırat kıyısında yetişir].
 ım = Mihir. (Kes- mastariyle kullanılır).
 me = Un, baharat ve saire karıştırılmak suretiyle üzüm suyundan yapılan ve kurutulduktan sonra yenilen kış çerezi [Bakınız: bastı, çekçek, muska].
 mık = İri saman.
 tene = Kestane
 tenkele = Kertenkele.
 ik = Sıra, nöbet.
 kek = Dövülmüş buğdayla etten yapılan bir nevi yemek.
 en köy- = Bir nevi ince kabuklu incir. [Bakınız: köynek «gömlek»].
 ın = Gibi.

- Kıprı = Kirpi. (Metatez)
- Kıprohı = Kirpi. [Yaklaştırınız: kıprı ohi «kirpi ohi»]
- Kırlık = 1 — Önlük. 2 — İş entarisi.
- Kirt = Bedava, parasız. [Beleş «parasız» kelimesi daha çok yaygındır].
- Kirtik = Ufak parça. [Bakınız: kırtıh «ufak, küçük»]
- Kitle = Kilitlemek; kapamak (mutlak mânâda) (Kilit kelimesi, değişmeden kullanılmaktadır)
- Kizir = Harman bekçisi.
- Kor = (İlk harfı ince k'dir) Kör.
- Kor duman = (İlk harfı ince k'dir) Koyu sis.
- Köfi = Köylü kadının başlığı. [Bakınız: ahır tepelik].
- Kölge = Gölge. [Bakınız: dalda, daldalıh; daldalıh].
- Kömcek = Kök. Kök kömcek: soysop.
- Kömeç = Ebegümeçi
- Köstek = 1 - Saat kordonu. 2 - Ufak bukağı. [Bakınız: masat].
- Köstekli = Yürüyüşü dar (at).
- Köşek = Deve yavrusu.
- Kötek = Dayak.
- Köv = Köy.
- Köynek = Gömlek. [Bakınız: Keten köynek].

- lek = Tahtadan ufak koğa. Yoğurt küleği : «tah-
tadan, üstuvane şeklinde yoğurt kabı»
[Yaklaştırınız: gülek; bakınız: қоқа].
- lınçe = Fırında kurutulmuş halka peksimet. [Ba-
kınız: beşimet].
- ller ba- = Başına küller; yazıklar olsun! (Telehhüf
a tabiri).
- llik = Çamaşır yıkamada kullanılmak üzere içine
kül konulan suyun bulunduğu kap. (Çok
defa taştan oyulur).
- inci = Susam.
- irele- = Kürekle toplayıp atmak (Karı, gübreyi v.
b.); fırlatıp atmak (bir adamı veya şeyi).
- irrik = Hayvan yavrusu (deve, eşek)
- isegen = Alingan.
- isi = Darılma. [Bakınız: umı küsi]
- isili = Dargın.
- iski = Manivelâ.
- ispe = Susam posası.
- ivre = Kûrve; bir âilenin çocuğunu, kucagında
sünnet ettiren yakın dost. (Hısım sayılır).
- ıb = Kemerli çatı.
- abala = Götürü. (Al- mastariyle kullanılır). [Baki-
nız: götîre].
- ıbarcılığ = Bir nevi üzüm. (Çavuş üzümüne benzer).
- ada- = (Tahtayı) çivi ile, (bezi) iğne ile sathî bir
surette iliştmek. İki elini kadadı: «mec-
bur etti.»

- Ɔadan-** = 1 - (Tahta) ivi ile, (bez) iğne ile sathi l
 surette iliştirilmek. 2 - Yorulup kalm
 (adam).
- Ɔaę-** = Kalkmak.
- Ɔaęin** = Kakin; ayıplama. [Baş ağinci: «yüze v
 rulan ayıp»].
- Ɔakırca-** = Bozulmak (yağ; ceviz gibi kuru mey
 kavrulmuş yemek).
- Ɔama** = Ufak odun parası; yonga.
- Ɔap-** = Isırmak (köpek, at).
- Ɔapaęlı** = Kapalı. [Bakınız: örtik].
- Ɔapacaę** = Mutbak takımları.
- Ɔaraı** = ingene. [Bakınız: mitrip].
- Ɔaral-** = Kararmak.
- Ɔarannıę** = Karanlık.
- Ɔar bas-ve** = Karlığa kar yığmak. (Davul alınarak, oyu
ar bastır- lar oynanarak yapılır).
- Ɔarın** = İşkembe.
- Ɔarına** = Karınca.
- Ɔara** = Karga.
- Ɔarlama** = Pekmeze bol kar karıştırılarak yapılan nesli
- Ɔarlanu** = Kırlangı.
- Ɔarlıę** = 1 - Kışın yağan karları, yazın kullanı
 üzere saklamak için mağara içlerinde oy

lan, üstü kapalı derin mahzen. 2- Bir tarafına kar koyarak içindeki suyu soğutmağa mahsus kap.

- arpuz = 1- Karpuz. 2- Abajor.
- arşıma-
arşı = Karşı karşıya.
- ar = = Bezi ağartmak için kullanılan nesne; kitre.
- arlarla- = Bezi kitre içinde tutup beyazlatmak.
- arım = Hıslım. [Yaklaştırınız: Arapça Kavım].
- arvirğa = Kavrulmuş çerez (mısr v.b.).
- arığana = Cılbır.
- arayah = Döşeme taşı.
- arile = Kumbara; para çekmecesi. (Bakınız: Arapça: ğalle).
- arilli = Sincap.
- arımçı = Kamçı
- arınne = 1- Lamba şişesi. 2- Taştan su terazisi. 3- Havuzun ortasında, su seviyesinden daha yukarıya kadar çıkan amûdi oluk.
- arırî = İhtiyar (kadın).
- arırî- = İhtiyarlamak (kadın).
- arışmer = Maskara.
- arışmerliğ = Maskaralık
- arışmer = 1- Kaymak ve şekerle yuğurulmuş, kalınca açılmış yağlı hamur tatlısı. 2- Bir nevi çiçek.

- K̄etrem̄iz = Kavanoz. [Yaklaştırınız: Arapça — Far
 k̄atre-m̄iz).
- K̄ezev̄i = K̄üçük çuval. [Bakınız: ģaral, sırğa].
- K̄ıcıt ver - = Kıslandırmak; nisbet vermek; tahrik etm̄
- K̄ıdıģla - = Gıdıklamak.
- K̄ıfıl = Böceklerden korumak için asma çubukl
 na sürülen macun.
- ģ = Keçi ve deve gübresi: [Bakınız: fı
 tezek, yapma].
- K̄ıraç = Taşlı, verimsiz, susuz tarla. [Bakınız: b
- K̄ırnaş - = İş yapan adama mani olmak. [Yaklaştırı
 sırnaş -].
- K̄ırnaz = Hasis, cimri.
- K̄ırat = Bir hububat ölçüsü = bir kilenin 8 de
 rinin («tim̄in̄in» Arapça s̄üm̄ün'ün) 4
 biri; şinik.
- K̄ırnava gel - = (Dişi kedi) erkek (kedi) istemek.
- K̄ırbız = Kırmızı boya. [Bakınız: boyah].
- K̄ıssa = Kısa.
- K̄ızıl k̄urt = Ehli hayvanların baģırsaklarında üreyip
 ları öldüren bir kızıl kurt; mecazen: öl
 Beddua makamında: kızıl k̄urt da de
 [Bakınız: k̄uzıl k̄urt].
- K̄ızdır - = Isıtmak. Hiddetlendirmek mânasına da ge
- K̄ızdırma = Sıtma. [Bakınız: ısıtma].
- K̄incif̄ir = Oynak, hoppa (kadın). [Yaklaştırınız: Ar
 ça: ģanc].

- ifir = Karanfil (her mânasiyle).
- tik = Ufak parça.
= 1 - Güdük. 2 - (Argo) Tırnaktan atma.
3 - (Argomsu) müflis. 4 - Kuyruğu kesik (kuş).
- ma = 1 - Kiyılmış et. 2 - Sulu çiğ bulgur köftesi.
- çah = Güzel; yiğit.
= Hulliyat dizisi. [Bakınız: kelep, hışır.].
- ka = Koğa. [Bakınız: külek].
- ıq = Koruk.
= (Kuç değil) kucak. (Daha çok çocuklara karşı söylenir: kucıma gel! gibi).
- cah = Kucak.
- dir - = Yaramazlık etmek (çocuk). Öbür genel mânası da vardır.
- a = İçine üzüm, incir gibi taze meyveler konulan sepet. [Yaklaştırınız: G.y.d. Küfe. Arapça: kuffa].
- ka = İplik yumağı.
- unç = Sırt ağrısı [Bazan sırt anlamına da gelir].
- unç kağ - = (Sırt) ağrımak
- na = Nikâh altında birden fazla karısı olan erkeğin her karısına göre öbürleri.
- nkıma = Kertenkele
- nt = Dayanıklı, mühkem (yapı, hulliyat).

- Kırdala- = Kurcalamak (her mânasiyle). [Yaklaştırır kurcala-].
 Kıruk = Kuluçka.
 Kıruk yat- = Kuluçkaya yatmak.
 Kırukşın = Kurşun [Her anlamıyla].
 Kırsak = Kursak (hayvan); mide (insan); mecaz havsala.
 Kırsağı dar = Sabırsız.
 Kırit = Tarhana.
 Kırna = Hamamda içine musluktan su akan (hamam musluğu mânasına da gelir).
 Kışhana = Tencere. [Yaklaştırırız: Kış-hâne?].
 Kıtnı = Yollu ipek entarilik. [Yaklaştırırız: Ara kıtun].
 Kıymış = Yağla un karıştırılmak suretiyle yap şekersiz bulamaç.
 Kıyırık = 1— Kuyruk. 2— Kuyruk yağı.
 Kızi kılağı = Sulak yerlerde yetişir, iştiha açıcı, ekşi yabancı sebze. [Bakınız: narpız su yararı yarpı].
 Kızla = Doğurmak (kedi, köpek v. b. hayvan [Bakınız: enik]).
 Lelebi = Lelebi şeklinde altından yapılmış hula eşyası.
 Legen = Leğen

- lek = Leylek
- n = Nem; nemli.
- ger = Geniş bakır sahan.
- lî = Salıncak.
- ça = Mürekkep hokkasına konulan lif.
- nt = Kalın deĝenek, sopa.
- = Ufak taş silindir.
- dır = Loĝu [bu kelimeye bakınız] yuvarlamaĝa, çekmeĝe mahsus √ şeklinde aĝaç.
- lok = At üzerinde ırgalana ırgalana gidiş.
- lokı = Bu şekilde giden at; atı bu şekilde sürüş.
- ız = Böğrölce.
- = Tuzlu peynir.
- = Erkek deve.
- ık = Musluk; havuzun su akan oluĝu. (Bakınız: kenne).
- al = Vebal. [Arapça?].
- al at- = Andiçirmek.
- ĝır = Bakır sikke.
- ĝırlı- = «Mangırlı bahçe»: Urfa'da Karakoyun suyu kenarında bir bahçe.
- ira = Sulanan tarla ve bostanların ayrıldıkları küçük müsavi kısımlar.

- Masat** = Kordon. [Bakınız: köstek].
- Mavla-** = (Kedi) miyavlamak.
- Maya** = Dişi deve.
- Mayasıl** = Derinin yarılması hastalığı; basur.
- Mayıs** = İnek tersi. (Bakınız: tezek, yapma).
- Melhem** = Merhem: (Arapça: merhem)
- Menegîç** = Fıstık nev'inden bir yabancı ağaç (kav) olarak yenir. [Yaklaştır: Merzencûş, merz gûş].
- Mertek** = Tahta direk: salma.
- Mezzek** = Alay, istihza. [Bakınız: Arapça: maz mizâh?]. (Etmah «etmek» mastariyle lanılır).
- Mıh** = Çivi. [Yaklaştırınız: Farsça mîh].
- Mîraz** = Murat. (Bakınız: Murat).
- Muska** = Bastığın [Bu kelimeye bakınız] içine dövmüş iç ceviz, badem veya fıstıkla toz karıştırmak suretiyle muska şekline yapılan kış cerezi. [Bakınız: bastıh, çekç kesme, sucıh].
- Nağara** = Davul. [Yaklaştırınız: Arapça naqqāra].
- Nacağ** = Ucu eğri çekiç.
- Nahana** = Lahana.
- Nahır** = Sabahleyin yayılmağa gidip akşam dönmek. [Bakınız: sığır sürüsü].
- Nahırçı** = Nahır idare eden adam.

- pız = [Bakınız: Su yarpızı; yarpız].
- ek = İnce kadın baş örtüsü. [Bakınız: yamşah, püşî, yazma]
- ıye = Kaça (Fiat sormada kullanılır). [Yaklaş-
rınız: niceye].
- e = Nine.
- nî = Ninni.
- ıra = İnce tahta talaşı.
- e = Nişasta.
- î = Yarım okka (= 641 gramlık bir eski ölçü).
- ğ = 1 - Ocak, 2 - Şayanı hürmet âile; hanuman;
mukaddes âile.
= Seriu'l'infial; çabuk gücenir.
- ağ = Oğlak.
- an = Oğul.
- avı = Oklava; odundan yapılma ince uzun ekmek.
merdanesi.
- ınca = 1 - İkidenden fazla çocuklu bir babanın ikinci
çocuğu. 2 - Pembe bir çiçek.
= İlâç
- i = Göze ilâç koyan diplomasız doktor.
- z = Otuz.
= Ön. [Bakınız: öng, önk].
= Üvey.

- Ökse- = Özlemek. [Göresi gel- fiili de kullanılır].
 Öksürük = Öksürük. [Bakınız: öksürük].
 Öng = Ön. [Bakınız: ög, önk].
 Önk = Ön. [Bakınız: ög, öng].
 Örgen- = Öğrenmek. [Bakınız: belle-].
 Örgüt- = Öğretmek. [Bakınız: bellet-].
 Ört- = Kapamak (kapıyı; yüzü v. b.). [Kapalı yer kullanılır].
 Örtük = Kapalı (kapı, yüz v. b.). [Kapalı yer kapağı demir].
 Öksürük = Öksürük. [Bakınız: öksürük].
 Öyle = Öğle vakti.
 Palaz = Kuş yavrusu.
 Palıt = Meşe ağacı. [Yaklaştırınız: Farsça: pelıt].
 Paķır = Bakır.
 Paķla = Bakla.
 Paķlankuç = Main [baklava dilimi] şeklinde.
 Paķlava = Baklava.
 Pambık = Pamuk.
 Pampal = Toraman (kedi).
 Parpazla = Çırpınmak.
 Patpat = Patlatılmış mısır; kıtır.
 Payam = Badem.

- le kur- = Başa çıkılamıyacak bir düşmanla uğraş-
mağa yeltenmek.
- cer = Pancar.
- dİR = Peynir.
- ik- = Korkup kaçmak.
- iktir- = Korkutup kaçırmak.
- k = Sert, katı, muhkem, berk.
- kış- = Sert, katı, muhkem, berk... olmak.
- kıştir- = Sağlamlaştırmak, laçkalıktan kurtarmak.
- kit- = Tahkim etmek; katılaştırmak; payanda vur-
mak; berkitmek.
- te = Zıpzıp oyununda nişan tutulan büyük bilya.
- ik = Don paçası.
- ıh = Bıçak.
- örüm = Semizotu.
- ı = Zatî (eski püskü) eşya.
- ıh = Fıstık nev'inden çok sık meyveli bir çam
cinsi. [Yaklaştırınız: bıtır].
- ik = Kedi.
- ar = Pınar.
- at = Çelik. [Yaklaştırınız: Farsça pülād, fülād].
- = Bozmak (her mânasiyle).

- Pöç = Kuyruk sokumu.
- Puç = İşe yaramaz; içi boş (hububat). [Yaklaş-
nız: G. y. d. boş].
- Pus = Sis.
- Pürçüklü = Havuç.
- Püşî = Erkeklerle mahsus renkli ipek baş örtü-
(Yaklaşdırınız: Farsça: Pūşîde). [Bakı-
neçek, yaşmağ, yazma].
- Ravağ = Kemeraltı. (Arapça: rivāk).
- Rik = Zıddiyet.
- Rik at- = Musallât olmak.
- Ruha = Urfa'nın eski adı. [1]
- Sağal - = Aşağıya süzülme (kuş v.b.).
- Sahla - = Saklamak.
- Sahsı = Saksı
- Sakırğa = Koyun ve köpek gibi hayvanlara yapış-
kanlarını emen bir böcek. (Bakınız: gen)
- Sakķız = Sakız.
- Saço = Uzun ceket.
- Sal- = Göndermek (adam, haber v.b.).
- Salhım = Salkım. [Bakınız: çirtik].
- Saltabaş = Tek başına ; ilişkısiz (hizmetçi v.b.)

[1] Bu husustaki orijinal etüdümüzü hazırlamakta olduğum
«Urfa Tarihi» adlı esere bırakıyoruz.

- an = Sapan (çocukların taş attıkları).
 [- = Sararmak.
 a = Asma yaprağı ile yapılan dolma yemeği.
 [Bakınız: yarpah].
 = Sarık
 at = Büyük delikli kalbur
 = Söz, haber. Söz sav : «dedikodu».
 t = Gümüş üstüne yapılan siyahımsı nakış; gü-
 müş kaplama.
 tlı = Üstü nakışlı, kaplamalı gümüş (eşya).
 yı = Yollu, ipekli kadın kumaşı.
 = Soğuk.
 = Yakası işlemeli geniş entari.
 en = Seksen
 = Rutubetli saha.
 = Sakal.
 öp- = Kız alıp vermede söz kesmek. (Oğlan evi-
 ne aittir ve törenle yapılır.)
 = Yerden 10—70 sm. yükseklikte yapılan
 oturma yerleri
 iz = Sekiz.
 m,
 n = Sanki.
 = Geniş kubbemsi sepet. (Altına yemek ko-
 nur ve teldolap ödevi görür).

- Semir - = Şişmanlamak.
- Semirt - = Şişmanlatmak.
- Sep - = Serpmek.
- Sepele - = Çiselemek (yağmur), çilemek (kar).
- Sevli = Selvi
- Sıcağ = Sıcak.
- Sıfra = Sofra.
- Sırğa = Geniş çuval. [Bakınız: haral, kezovi].
- Sırım = Çarık vesaire dikmek için deriden yapmış ince tel. [Bakınız: sırı-].
- Sırı - = Kaba dikmek (yorganı); çarık vesaireyi sıırımla dikmek.
- Sile = Ağızı beraber doldurulmuş (kap, ölçek v.)
- Silepçe = İbrik altına tutulan ufak legen.
- Singir = Sinir. [Bakınız: çındır].
- Siyenç = Çit
- Sıyrınçağ = Kayagan.
- Sıyrılığ = 1- Vücutta hasıl olan sıyrıılma izleri; be-
2- Sıyrıılmış. 3- terbiyesiz, şımarık.
- Simsir - = Sümkürmek.
- Simsirik = Sümük.
- Sinsile = Silsile.
- Solığ = 1- Soluk, Nefes. 2- Solmuş (çiçek, be
v.b.)

- al- = Nefee almak; dinlenmek
- = Sonra. [Bakınız: sôra sorna, soyna, soyra].
- = Sonra. [Bakınız: sôna, sorna, soyna soyra].
- = Sonra. [Bakınız: sôna, sôra, soyna, soyra].
- = Ölünün zati eşyası (Mecazen tahkir makamında da kullanılır.)
- = Sonra. [Bakınız: sôna, sôra, sorna, soyra].
- = Sonra. [Bakınız: sôna, sôra, sorna, soyra].
- = Sövmek.
- me = Patlıcan kızgın külde pişirildikten sonra yakılmış yağ dökülmek suretiyle yapılan yemek.
- = Söylemek. Urfa Ağzı'nda demağ «demek» yerine daha çok bu kelime kullanılır.
- = İpe dizilmiş ceviz, badem veya fındık içinin kaynamış üzüm suyuna daldırılması suretiyle yapılan kış çerezi [Bakınız: çekçek, bastıh, kesme, muska].
- abağı = Asma kabağı.
- = Sıva.
- = 1 - Sıvamak. 2 - Sığamak.
- = Su vermek (tarlaya, hayvana). Urfa Ağzı'nda sula- mastarı varsa da bu, daha çok su serpmek mânasına kullanılır.
- arpızı = Sulak yerlerde yetişir, çiğ yenir, iştiha açıcı yabancı bir sebze. [Bakınız: yarpız, narpız].

- Sümik** = Kemik. [Bakınız: gemik].
- Sümiye** = Gelişi güzel, kabataslak (iş, hareket).
- Süzek** = Süzgeç.
- Şadı** = Maymun.
- Şahna** = Harman nezaretçisi. [Yaklaştırınız: Arapça: şahna]. [1]
- Şakşakalillo** = Gelincik çiçeği.
- Şarval** = Şalvar. [Yaklaştırınız: Arapça: sirvâl].
- Şebek** = Ufak bir cins maymun.
- Şellek** = Arkada taşınan yük. [Şellegi çininde: y omuzunda; Farsça hâneber-düş].
- Şellekle-** = Sırtlayıp götürmek.
- Şikâr** = Ehemmiyetli şey. (Kinaye tarikiyle söyle)
- Şindî** = Şimdi. [Bakınız: hindî].
- Şirik** = Susam yağı.
- Şişek** = 6 ayla iki yaş arasındaki dişi koyun.
- Şitil** = Fidan.
- Şor** = Tuzlu. (Farsça: şür).
- Şorba** = Çorba. [Yaklaştırınız: Arapça şurb].
- Şorlağ** = Tuzlu (leblebi, fıstık v.b.). [Yaklaştırınız: çorah «çorak»]
- Şörük** = Salya.
- Şüşe** = Şişe. [Farsça: şişe].

[1] D. L. T. te bu kelime شیشه suretinde, Türkçe gösterilmiştir.

- = Mezruat; ekin.
- = Pencere. [Arapça: tākā]
- = Tura oyununda kaybedenin eline veya sırtına vurulan, ucu düğümlü mendil; veya bez. (Bakınız: tolağa).
- = Yağma. [Yağma «yağma» kelimesi pekaz kullanılır].
- = Haniya.
- = Ufak ev fırını; kışın, tandırlıh «tandırılık» denilen ve çok defa tahtadan yapılan genişçe ve yüksekçe bir küp şeklindeki mahfazanın alt kısmına mangal veya tarıfla [bu kelimeye bakınız] küllü ateş konmak ve üstüne geniş tandır yorganı örtülmek suretiyle kurulan ılık dinlenme ve uzanma yeri. [Arapça: tannūr].
- = Tanıdık; bildik; ahbap.
- = Bazlamadan (bu kelimeye bakınız) kalın saç ekmeği.
- = Yayvan toprak mangal.
- = Madeni su maşrabası.
- = Semizlenmek. (Daha çok hayvan hak.) [Bakınız: semir-].
- = Semizletmek. (Daha çok hayvan hak.) [Bakınız: semirt-].
- = Semiz. (Daha çok hayvan hakkında).
- = 1 - Yük dengi. 2 - Dolu küfe. 3 - Eş, akran
4 - At yavrusu.

- Tay gelme** = İkinci defa evlenen kadının ilk kocasında olup yeni evine getirdiği çok defa te çocuk. [Bakınız: tay].
- Teberik** = Andıç; hatıra eşyası; fetiş.
- Têhe** (ê uzun okunur) = Ne fena!
- Teh** = Üzüm salkımlarında tatlılaşıp kuruyan v usaresi pekmez halini alan taneler.
- Teh bekmezi** = Bulama (tatlı). [Bakınız: bekmez «pekmez»]
- Tekmeçüt** = «Tek mi çift mi» oyunu. [Bakınız: çüt «çift»]
- Teles-** = (Kalb) fazla çarpmak. (Telefsâi- ve televsî-c kullanılır).
- Teltik** = Eksik; çapraşık; netameli.
- Tene** = Tane.
- Tenele-** = Tanelemek; tane tane yapmak (narı, üzümü)
- Tenge koy-** = Fena kokusu geçinceye kadar bekletme
- Tepele-** = Çiğnemek; basıp geçmek.
- Tepeleme** = Tepe teşkil edecek şekilde doldurulmu [Bakınız: sîle].
- Tepelik** = Kadınların eskiden baş örtüsü altından gi dikleri, kenarına altın takılı kısa başlı [Bakınız: ağıtma, köfi].
- Tepik** = Tekme.
- Tepir** = Büyük kalbur.
- Tepren-** = Deprenmek, kımıldamak.

- st- = Kıymıldatmak, yerinden oynatmak (ağır bir şeyi).
- ol- = Bitmek [dâva, vak'a, hadise].
- :- = Terketmek
- = Eğerin arka kısmı.
- = Yün eğirmeğe mahsus âlet.
- = Geniş çamaşır legeni. [Yaklaştırınız: G- y. d. taşı; Arapça taş].
- be = Çıkmaz sokak.
- g'in = Rahatı bozulmuş; münselib ül-huzur.
- = Çabuk. (Farsça: tiz).
- = Taze.
- k = Yakıt olarak kullanılan kuru hayvan gübresi. [Bakınız: fışkı, kığ, yapma].
- r = Tırtıl.
- = Dikmek (her mânasiyle).
- = Et parçası. 'tike tike: parça parça; lime lime.
- n = Diken.
- ik = Burnunun ucunda Urfa (Halep) çıbanı çıkmış adam. [Bakınız: gözelliğ, hırnik].
- eş- = Musallât olmak.
- = Tüy.
- k = Üzüm kütüğü.

- Toğ = Tok.
- Toğma = Fazla yemek yemekten (insana), zararlı s
emmekten (çocuğa), fazla yem yemekt
(hayvana) gelen hastalık.
- Toğmağ = Tokmak.
- Toğaç = Çamaşır yıkanırken vurulmak üzere taht
dan yapıma âlet.
- Toğlı = İki yaşında koyun.
- Tolağa = Tura oyununda kaybedenin eline veya s
tına vurulan ucu düğümlü bez veya mend
[Bakınız: talağa].
- Topalağ = Döğülmüş, hazımsızlıklarda su ile alın
acımsı bir nebati kozalak.
- Topığ = Topuk.
- Tor = 1— Ağ; tuzak. 2— Acemi, beceriksiz. [B
kınız: toy].
- Torlağ = Delişmen.
- Torpağ = Toprak.
- Tospağa = Kaplumbağa.
- Toy = 1— Düğün. 2— Acemi. [Bakınız: tor, torlağ]
- Toy toğlı = Toy kuşu.
- Tök = 1— Kabasapa (adam). 2— Aşığın çık
tarafı.
- Tök- = Dökmek.
- Tökez- = Burkulmak; aksamak (ayak).

= Tunç.

= Terazinin mili.

= Don.

= Dut.

= Ateş tutuşturmağa mahsus şey. [Fazla ekşi şeyler için de kullanılır].

= Muvakkat bir iş için ücretle tutulan işçi.

= Mayhoşu (nar).

= Tütsü.

= Tütsüden geçirmek (birini); tütsülemek (bir yeri).

= Hıcap.

= Mahcup. (Daha çok, utanılacak bir iş yapmış adam için kullanılır).

= Çürüyüp dökülmek (meyve; yara dolayısıyla vücut). (Bakınız: eprî-). [Köpek bağırması mânası da ayrıca mevcuttur.]

küsi = Birisinden, umduğunu görememek dolayısıyla ona güvenme hali.

İyap- = Hiç yoktan dargınlık çıkarmak. [Bakınız: küsi].

= Vurmak; öldürmek. (Bakınız: vur-).

ş- = Uğraşmak.

= Dörtte bir. (Arapça: rub').

ver- = Tarlasını, bahçesini ve sairesini hasılâtının dörtte birini almak üzere kiraya vermek.

- Urva = Hamurdan ekmek yapılırken oğlaviya (bu kimeye bakınız) bulaşmaması için dökülen u
- Uşah = Çocuk. (Daha çok erkek çocuk mânası kullanılır.) [Çocuk «çocuk» kelimesi pek kullanılır].
- Ut - = Kumarda (kumarbaz), bilya vesaire oyununda (çocuk) kazanmak. [Bakınız: utız-].
- Utız - = Kumarda (kumarbaz), bilya vesaire oyununda (çocuk) kaybetmek. [Bakınız: ut-].
- Uyar - = Uyandırmak; ikaz etmek.
- Uz = Mahir; bilgiç.
- Uzan - = 1- Uzanmak; 2- Uzun oturmak; yatmak.
- Üskek = Yüksek. [Bakınız: Üskek].
- Ün = Bağırıtı.
- Ün kün = Gürültü patırtı.
- Ünne - = Bağırmak. [Yaklaştırınız: ünde-].
- Üskek = Yüksek. [Bakınız: üksek].
- Üskire = Büyücek çorba ve ayran tası.
- Üz = Yüz, çehre [Yaklaştırınız: yüz].
- Üz- = (Deriyi) soymak. G.y.d: yüz-).
- Üzük = Yüzük.
- Val = Hayret ifade eden ünlem. [Yaklaştırınız: vay!].
- Vala = İpekten tülümsü ince örtü.
- Var- = Evlenmek (kadın).

- ş = Sarı bir çiçek.
 ş ki-
 l- = Korkudan vehevê çiçeği gibi sararmak.
 = Vatan, yurt. [Yaklaştırınız: Türkçe otan,
 Arapça vaṭan]
 vişş = Kadınların kullandıkları taaccüb edatı. [Ba-
 kınız: er, err].
 = 1. Vurmak. 2. Öldürmek. (Ur. da kulla-
 nılır).
 = Âşık olmak.
 = Ot vesaireyi kaldırmak için kullanılan çatal.
 = Yabancı. [Bakınız: yéddî yad].
 = Bir nevi hamur tatlısı.
 ir = Yağmur.
 = Yaka.
 = Yıkamak.
 = Yakın.
 = Yalak.
 z = Yalnız (her manâsiyle).
 r- = Aldanmak. [Bakınız: yaldat-].
 - = Aldatmak. [Bakınız: yaldan-].
 = (Dıvar) tek kat. (Yalın kat suretinde kul-
 lanılır.)
 yah = Yalın ayak; ayakkabısız.
) = Yama.

- Yama- = Çürük bir malı başkasına maletmek.
- Yamala- = Yamamak.
- Yaman- = Birine yük olmak.
- Yamşab = İpekten krem renginde baş örtüsü. [Ya-
laştırınız: yaşmak; bakınız: néçek, pü-
yazma].
- Yandır- = Yakmak. (Yağ- «yakmak» pekaz kullanılır.)
- Yandı döndi = Bukalemun renginde (kumaş, çarşaf v.b.)
- Yanfırı = Çarpık. [Bakınız: yanpırı].
- Yanpırı = Çarpık, [Bakınız: yanfırı].
- Yansıla- = Alay maksadiyle karşısındakinin hareketlerini taklidetmek; öykünmek.
- Yarpağ = Yaprak; asma yaprağı; asma yaprağınca yapılan dolma. [Bakınız: sarma.]
- Yat- = Yatmak; uyumak. (Uyumak mânası yaygındır.)
- Yarpız = Sulak yerlerde yetişen, iştiha açıcı yab-
su nanesi. [Bakınız: narpız; su yarpızı.]
- Yavaşa = Nallanacak hayvanın ağzına vurulan ta-
kıskaç.
- Yavşab = Bit yavrusu.
- Yay- = Sürüyü otlatmak.
- Yayan = Yaya.
- Yayağ = Yaya olarak.
- Yayı- = Otlamak (sürü, hayvan).

- h = Yayla.
- m = Otlanacak yer; otlanacak ot v.b.
- a ver- = Tarlasını, bahçesini (v.b.) kazancın yarısı üzerinden kiralamak; hayvanı bu suretle bakılmak üzere ortağa vermek.
- = Yazık. [Yazlıh diye de kullanılır].
- ı gel- = Acımak. [Yazlığı gel- diye de kullanılır].
- a = Renkli baş örtüsü (Daha çok erkeklere mahsus). [Bakınız: püşî, yamşah, néçek].
- a = Yakılmak üzere kurutulmuş sığır vesaire gübresi [Bakınız: kığ, tezek, fışkı].
- î = Yedi.
- î köy-
hârî = Yedi gömlek dışarı «yabancı sayılacak derecede uzaktan akraba».
- î yad = Yabancı; akraba olmıyan.
- = Ege
- = Rüzgâr.
- çî — Dalkavuk.
- h = Hayvanlar için yapılan sabit yem yiyecek yer.
- î. = Yeni.
- = Yürümek.
- yêrî- = (Kadın) aş yermek.
- l = «Musafaha için elini uzat!» mânasına bir hitap
- = Erişmek; yetişmek.

- Yıhlat- = İhlatmak, deveyi çökertmek.
- Yılgar = İlgar; atı dört nala sürme hali.
- Yır = Taganni. [Yaklaştırınız: ır].
- Yır- = Yırtmak.
- Yırış = Yırtık; düğme deliği.
- Yırla- = Taganni etmek; ırlamak.
- Yırgala- = İrgalamak; sarsmak.
- Yımeni = Ham köseleden yapılmış (çok defa kırmızı ayakkabı).
- Yırak = Uzak. [Bakınız: İrah].
- Yiri = İri. [Bakınız: iri].
- Yitik = Kayıp. [Bakınız: itik].
- Yitir- = Kaybetmek. [Bakınız: itir-]
- Yoğın = Kalın.
- Yoğirt = Yoğurt.
- Yonacağ = Taş yontma âleti.
- Yoz = Kasaplık hayvan.
- Yuha = Yufka; ince. Yuha ekmek: «ince saç e
meği». [Bakınız: bazlama].
- Yuğarı = Yukarı.
- Yuğı = Uyku.
- Yural = Yular.
- Yuvala- = Yuvarlamak [her mânasıyle].

- yalah = Çiğ köfteden, küçük ceviz büyüklüğünde yapılıp kaynar suda haşlanan, yağda kızartılarak veya kızartılmıyarak yenen bir bulgur yemeği. [Bakınız: kıymalı küfte, çiğ küfte, aya küftesi]. [Yaklaştırınız: yuvarlak].
- ıg = Yün. [Bakınız: Yünk].
- nk = Yün. [Bakınız: yüng].
- zbe yüz = Yüz yüze.
- ıncı = Muztarip. [Yaklaştırınız: Farsça zār].
- ıgı = Üzengi.
- ğit = Dügün alaylarında ve diğer sevinçli anlarda kadınların, elleri ağızlarına götürüp çekmek suretiyle bağrıtlarına verdikleri hususî bir ahenk.
- ğit çal- = Zılgıt sesi çıkararak seviç göstermek.
- rıkı = Zirzop.
- şil = Ahır süprüntüsü.
- şara = Simsiyah.
- len- = (Kuru sebze) çimlenmek
- ıgıl = Pejmürde üstbaştan sarkan paçavra veya ip.
- ğillî ziyaret = Paramparça elbiseli (adam). (Argomsu).
- kkı = İçinde ıslak bulgur vesaire dövülen ve (çok defa) taştan oyulan çukur, büyücek âlet.
- nkla- = (Baş) şiddetle ağırmak.
- ıbn = Entari.

Köy vesaire adları

Urfa Ağzı'nda ad verme hususuna dair bir fikir vermek için bazı köy ve semt adlarını eserime katıyorum. Bu listede bütün Urfa ve dolaylı köy ve semtlerinin adları bulunmayacaktır. Bu adlar vaktiyle tamamen deneye kadar Türkçe iken bilâhare, muhtelif sebeplerle başka dillere çevrilmiştir. Meselâ eskiden beri Ağca Kala «Ağca Kale» denilen yerin adı Tell al-Abyağ «Beyaz Tepe» ye Kız Bozan köyünün adı «Haribt al-Bint» e çevrilmiştir. Bunun pek çok misallerini vermek mümkündür. Bu nottan sonra sıralamağa geçebiliriz:

Açar, Ağacı, Ağca Hesar, Ağca Kala, Ağca Kent, Ağca Vêran, Ağca Ören, Ağ Cara, Ağırhan, Ağ Ma zıt, Ağzı Böyük, Ahırca, Ağ Piyar, Alhas, 'Ali Bar, Alma Şar, Altı Nahır, Anas, Anç, Araç, Aran, Ar gıl, Arpa Tin, Arvana, Arvanlı, Aslanlı, Abamor, Aşağı Güyli, Aşağı Külınçe, Aşağı Parapara, Aşmara, At Güden, Aymana, Aynı, Ayran, Az Dik, Baç El, Bağ Dik, Baçar, Banı Kepirgeni, Baş Bük, Baş Vé ran (Baş Ören), Bayınsız, Baykuş, Baz İt, Bederi, Belik, Béşik, Beg Burcu, Bezirçi, Bile Sor, Boğur, Bostancı, Boz, Boz İg, Boz Tepe, Bucağ, Buğç, Şah, Buldık, Bulğan, Burç, Bülük Başı, Bür Han, Cavsah, Cibin, Cibin Vêran, Col, Culu Han, Curin, Cülmen, Çakçallı, Çahmah, Çamırlı, Çanağçı, Çandır, Çarık, Çat, Çatab, Çatal Hurma, Çayır, Çekme Oriç, Çelemli, Çemlice, Çepçepi, Çerçili, Çerbéşli, Çilbin dir, Çimdeli, Çin Polat, Çıgmanlı, Çoğan, Çölmekçi

an, Davalı, Delî Kulu, Dengiz, Bacı, Dibe, Di-
 dikme, Dip, Hesar, Dodaş, Dongız, Egrice, Eme-
 Esem, Kulu, Fağ, Fatma Kuyı, Fik, Geçili, Gede-
 nan, Gérdek, Gildin, Gök, Tepe, Gölciğ, Gön-
 Güllü, Güllük, Güneş, Vêran, Güynük, Haf, Ha-
 kesen, Havşanlı, Hékiye, Hırhız, At, Horzım, Ho-
 İç Kara, İlhan, İncirli, İrice, Kabacığ, Kala, Ka-
 ayat, Kangılı, Kanlı Avşar, Kap, Kâra Baba,
 a Curın, Kâra Geçî Kâra Köprü, Kâra Kuş, Kâra
 ı, Kâra Oğlan, Kargılı, Kaymat, Kaynağ,
 gerli, Kepirce, Keser, Dere, Kızıl Burç, Kızıl Hö-
 Kızıl Kaya, Kızlar, Kolan, Konağ, Korıhlı, Köse,
 şker, Kuntaş, Külefli, Külinçe, Küpeli, Lezge,
 nica, Marsavı, Mendik, Mayana, Mişmişi, Nacar,
 çihan, Nügi, Orta Vêran, Ökiz, Ökiz Oynatan,
 bek, Parapara, Payamlı, Pışık, Sallica, Sam, San-
 Sarığ, Selman Fağı, Serince, Sinekli, Sırın,
 n, Sögütlü, Sulaca, Sultan tepe, Şaman, Tamlica,
 lica, Tat Burcu, Toci, Tülmen, Ulıbağ, Üzimkara,
 erlik, Yaban, Yarımcı, Yapsa, Yashca, Yaylacığ,
 lah, Yuharı Abana, Zincik, Zivink, Zorava.

S O N

0654

Müellifin Eserleri

- 1 — Fâtih'in Şiirleri
- 2 — Fuzûlî'nin eserleri / Hâdîkatu's Su'adâ', Beng-i Bâde, Kırk Hâdiş, Rind-ü Zâhid / izahlı olarak
- 3 — Nesîmî

ISBN 975-16-0421-4
Fiyatı : 16 000 Lira